

Van: Jelle Harder [mailto:jelleharder@hetnet.nl]

Verzonden: zondag 30 juni 2019 22:59

Aan: gooisnatuurreservaat@gnr.nl; Griffie-Hilversum <griffie@hilversum.nl>; griffie@laren.nl

Onderwerp: Oproep, Anna's Hoeve en Monnikenberg

Aan het Bestuur van het Goois Natuurreservaat
Aan de Gemeenteraad van Hilversum
Aan de Gemeenteraad van Laren

Geachte bestuurders en raadsleden,

De Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o. (VBAH) maakt zich grote zorgen om de natuurgebieden Anna's Hoeve en Monnikenberg. Zoals u weet komt daar een HOV busbaan en een nieuwe verlegde weg, een fly-over en een ecoduct. De ingrepen in het landschap zullen grote gevolgen hebben. Deels is dat positief (ecoduct), maar ook negatief (grote nieuwe menselijke infrastructuur waarvoor de natuur moet wijken).

Bijgevoegd in dit mailbericht is een **Oproep** aan u allen. De VBAH gelooft dat het moment gekomen is om tot een gezamenlijk herstel en inrichtingsplan te komen voor beide natuurgebieden. Dankzij nieuw natuuronderzoek is nieuwe informatie beschikbaar gekomen wat kan dienen als een belangrijke impuls. Die informatie komt van bureau Movares maar ook van de VBAH.

U allen als bestuurders kunnen het verschil maken of er wat met al die nieuwe informatie wordt gedaan of niet. Hier liggen kansen om van de Groene Schakel en omgeving een belangrijke schakel te maken met kwalitatief goede leefgebieden voor de dieren die er thuishoren.

Wij hopen dat u allen zich voor deze oproep gaat inzetten.

Met vriendelijke groeten, Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.

Danny van Kooi, voorzitter

Jelle Harder, adviseur

=====
cc Pers

AAN:

Bestuur Goois Natuurreservaat
Gemeenteraad van Hilversum
Gemeenteraad van Laren

VAN:

Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.
Danny van Kooi, voorzitter
Liebergerweg 764, 1223 PZ Hilversum
voorzitter@annashoeve.nl

Betreft: Verzoek om ondersteuning verbetering kwaliteit natuurgebieden
Anna's Hoeve en Monnikenberg

Hilversum, 30 juni 2019

Geacht GNR bestuur en gemeenteraadsleden van Hilversum en Laren,

Zoals bekend zijn er vergevorderde plannen voor de aanleg van een HOV busbaan en een Verlegde nieuwe weg in Anna's Hoeve en Monnikenberg.

De Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o. (VBAH) volgt de gebeurtenissen zo goed mogelijk en op een kritische manier. De VBAH probeert daarmee de aantastingen van natuur en landschap zo veel als mogelijk is te voorkomen.

De VBAH heeft in dit proces met name te maken met de provincie Noord-Holland. Al langere tijd lijkt er geen rol te zijn weggelegd voor het Goois Natuurreservaat en de gemeenten Hilversum en Laren. Wat de VBAH betreft kan daar nu op een positief stimulerende manier verandering in komen.

Voorgeschiedenis

De provincie heeft door bureau Tauw in 2015-2016 natuuronderzoek laten doen i.v.m. de aanleg van de HOV busbaan en de aanleg van de nieuwe weg in Anna's Hoeve en Monnikenberg.

Vervolgens is bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) een ontheffing aangevraagd en verkregen in februari 2017.

Wat bleek? Verrassend genoeg was volgens de RVO het natuuronderzoek zo goed dat er voor geen enkele diersoort een speciale ontheffing moest worden aangevraagd.

De VBAH heeft daarna diverse bezwaren ingediend tegen de verleende toestemming van de RVO. Vervolgens is in 2018 door bureau Movares in opdracht van de provincie nieuw natuuronderzoek gedaan.

Wat bleek daarna? Voor niet minder dan negen diersoorten is een speciale ontheffing nodig. Al die diersoorten zijn er niet ineens verschenen, waren er al lang (zie bij *Actuele situatie*).

Eerder is echter veel te weinig of geen onderzoek naar de soorten gedaan. Dat is niet te begrijpen bij zo'n groot project en in zo'n belangrijk natuurgebied. Het gevolg was dat alle besluiten die indertijd zijn genomen ten behoeve van mitigatie en compensatie, toen waren gebaseerd op het veel te beperkte natuuronderzoek. Het nieuwe onderzoek uit 2018 geeft beter weer welke belangrijke diersoorten aanwezig zijn. De mitigatie en compensatiemogelijkheden moeten dan ook daaraan worden aangepast is de mening van de VBAH.

Actuele situatie

Op 5 juni 2019 heeft de VBAH een bezwaarschrift gestuurd naar GS t.a.v. de Hoor- en adviescommissie van de provincie.

Het bezwaar gaat in op de ontheffing die door de RUD NHN is verleend op 24 april 2019 i.v.m. aantasting van de leefgebieden van Vleermuizen (3 soorten), Boomarter, Das, Hermelijn, Wezel, Ringslang. Eerder was al een ontheffing aangevraagd voor de Eekhoorn.

De VBAH wil hieraan nu een positief vervolg geven, richting bestuur GNR maar ook aan de gemeenteraden van Hilversum en Laren.

Als bijlage bij deze brief ziet u het bezwaar van de VBAH van 5 juni 2019.

(Bij dit bezwaar horen twee rapporten van de Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi over de dassen in Monnikenberg. De informatie hierin is vertrouwelijk en wordt om die reden niet meegestuurd. Is er toch een reden deze twee rapporten in te zien neemt u dan contact op met de voorzitter van de VBAH, zie bovenaan.)

Het is wellicht veel tekst om het hele bezwaar van de VBAH door te lezen. **Bijlage 1** is de sterk verkorte versie. In Bijlage 1 ziet u welke **Aandachtspunten** en **Monitoring en aanbevelingen** in het bezwaar staan vermeld. Deze vormen de kern van onze wensen.

Het standpunt van de VBAH daarbij is:

- Er is straks heel veel leefgebied van diverse diersoorten vernield en verdwenen.
- De provincie meldt, via de onderzoeksrapporten van Movares, in de uitleg bij iedere soort dat er **'nog genoeg leefgebied over blijft'** en dat verstoringen **'tijdelijk'** zijn. Maar de invulling van *'genoeg leefgebied'* of hoelang de *'tijdelijkheid'* duurt ontbreekt. Het is op die manier slechts een lege huls.
- Met de *'Aandachtspunten'* en *'Monitoring en aanbevelingen'* maakt de VBAH duidelijk dat de provincie voor alle diersoorten in actie moet komen. Maar ook de gemeente Hilversum, de gemeente Laren en het Goois Natuurreservaat hebben daarvoor een zorgplicht.

Het is hard nodig om niet alleen voor het verkeer alles tot in de puntjes te regelen vanuit het HOV project maar ook voor de natuur. Die komt er op dit moment nogal bekaaid vanaf.

Hierbij wordt door de VBAH dan vooral bedoeld op alle natuur in beide natuurgebieden buiten het directe plangebied van het HOV project en de Verlegde weg. Het aan te leggen ecoduct is uiteraard van groot belang voor de natuur, neemt niet weg dat dit niet alle 'pijn' van de aantasting en verdwijnen van leefgebieden kan goedmaken. Maar ook het ecoduct ligt binnen het plangebied. Overigens zou het ecoduct er in ieder geval gekomen zijn. Dat staat namelijk geheel los van het HOV project.

Het gaat vooral om de kwaliteit van leefgebieden en soorten in De Groene Schakel en omgeving, die moet niet alleen minimaal gelijk blijven maar zelfs beter worden.

Deze flessenhals van De Groene Schakel en omgeving, dat onderdeel is van het landelijke NNN gebied, heeft de provincie vanaf het begin af aan beschouwd als een van de drie speerpunten van het HOV project. Zie *Toetsing Inrichtingsvisie Anna's Hoeve, Alterra, 17-10-2014, pag. 2: "Een tweede doelstelling voor Anna's Hoeve is om ook buiten de Groene Schakel de ecologische waarden te behouden en te versterken"*.

Wellicht is het goed nog eens te bedenken dat het natuur alternatief met de Tergooiboog, bedacht door onderzoeksbureau Alterra, niet is door gegaan. De reden was dat deze route 1:19 minuut langer duurt en daardoor per jaar € 175.000,00 extra kost (Goudappel Coffeng, 13-1-2014). Dat geld wordt met de nu geplande route jaarlijks uitgespaard. Het zou goed zijn een substantieel deel van dat te besparen bedrag te gaan besteden aan de voorstellen van de VBAH.

De provincie heeft recent de biodiversiteit hoog in het vaandel staan. Dat is niet voor niets, maar dan moeten er ook financiële middelen beschikbaar komen om de gewenste kwaliteit te bereiken.

Verzoek

Het verzoek van de VBAH is dat de gemeenteraden van Hilversum en Laren en het GNR bestuur zich er hard voor moeten maken om de provincie nadrukkelijk te verzoeken gebruik te maken van de door de VBAH genoemde voorstellen, zodat de beide natuurgebieden de belangrijke natuurimpuls krijgen die hard nodig is. Via een overleggroep kan hieraan handen en voeten worden gegeven.

Dat hier kansen voor zijn blijkt ook uit de 'Samenwerkingsovereenkomst Project Voltooiing Groene Schakel' van 22-11-2016. In Bijlage 1 bij Onderdeel B: Versterking Natuur staat het volgende:

12 Natuurontwikkeling Anna's Hoeve

De natuurontwikkeling op Anna's Hoeve bestaat uit de hieronder beschreven onderdelen en wordt nog nader uitgewerkt. Vertrekpunt daarbij vormt de inrichtingsvisie Anna's Hoeve. De beschrijving is op hoofdlijnen en wordt in de uitwerking nader gespecificeerd.

13 Natuurontwikkeling Monnikenberg

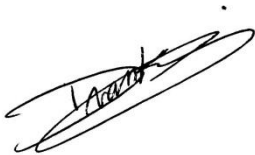
De natuurontwikkeling op Monnikenberg wordt conform het Natuur- en landschapsplan Monnikenberg uitgevoerd en bestaat uit de hieronder beschreven onderdelen. De beschrijving is op hoofdlijnen en wordt in de uitwerking nader gespecificeerd.

De teksten uit de overeenkomst over Anna's Hoeve en Monnikenberg maken duidelijk dat er een verdere uitwerking moet plaatsvinden t.a.v. natuurontwikkeling. De VBAH geeft met de inhoud van haar bezwaar van 5 juni 2019 een belangrijke voorzet voor de invulling daarvan.

De VBAH hoopt en verwacht dat de natuur in Anna's Hoeve en Monnikenberg als zeer belangrijk wordt gevonden en de aandacht en inzet krijgt van het GNR bestuur en de gemeenteraden van Hilversum en Laren die het verdient.

Mogen wij rekenen op uw steun?
Uw reactie zien wij graag tegemoet.

Met vriendelijke groeten, Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.,

Danny van Kooij, voorzitter

Jelle Harder, adviseur

BIJLAGE 1: De kern van onze bezwaren

BIJLAGE 2: Bezwaar VBAH op de verleende ontheffing per datum 24 april 2019, 5-6-2019

CC: Pers

Bijlage 1. De kern van onze bezwaren

Voorwoord

De Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o. (VBAH) zet zich in voor het behoud van het natuur- en recreatiegebied Anna's Hoeve e.o. In deze situatie geldt dat ook voor het behoud van de natuur op het naastgelegen landgoed Monnikenberg.

De VBAH heeft ruim 600 leden die allemaal hun eigen binding hebben met deze natuurgebieden in het bijzonder Anna's Hoeve.

Het gehele bezwaar van 5 juni 2019 van de Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o. omvat 34 pagina's. In het navolgende zijn per diersoort de vetgedrukte stukjes uit het bezwaar met de **Aandachtspunten** en **Monitoring en aanbevelingen** hieronder overgenomen. Dat kan als de kern van onze visie worden beschouwd. Ter wille van de leesbaarheid is hier een enkel woord aangepast. Wie meer wil eten of meer inzicht wil hebben in de achtergrond en motivering van het gestelde kan dat per soort terugvinden in het bezwaarschrift zelf (**Bijlage 2**).

1. Vleermuizen

Aandachtspunt 1

De functionaliteit van de essentiële vliegroutes zijn onvoldoende in beeld gebracht. Er moet een plan opgesteld worden waarin duidelijk wordt gemaakt hoe, snel, één of meer nieuwe vliegroutes worden gecreëerd. Bij aanvang van de bomenkap zou als eerste met het maken van deze vliegroutes begonnen moeten worden. Mogelijk direct na de zomer 2019.

Aandachtspunt 2

Aan te bevelen is daarom aanvullend onderzoek te doen naar het voorkomen van de franjestaart in Anna's Hoeve en Monnikenberg, in het bijzonder in het plangebied.

Aandachtspunt 3

De VBAH stelt zich op het standpunt dat er geen enkele reden is om zowel de franjestaart als de baardvleermuis buiten de aanvraag voor de ontheffing te houden. Wij verzoeken de RUD NHN daarom dit over te brengen naar de provincie en hen op hun verantwoordelijkheid daarvoor te wijzen. Zonder ontheffing van de Wet natuurbescherming voor alle aanwezige en beschermde vleermuissoorten kunnen er geen ingrepen in het landschap gedaan worden. Dat is in strijd met de Wet natuurbescherming.

Aandachtspunt 4

De VBAH wil weten of de vleermuiskasten al zijn opgehangen, en zo ja wanneer en waar. De functionaliteit van de voortplantings- en rustplaatsen van diverse soorten moet voldoende gewaarborgd zijn.

1.4 Monitoring en aanbevelingen

1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de vleermuizenstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.

2. Dit monitoringprogramma volgt jaarlijks de soorten vleermuizen die aanwezig zijn, de foerageergebieden die gebruikt worden, de veranderingen in de vliegroutes, de resultaten van de vleermuiskasten.
3. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.
4. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.
5. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

2. Boommarters

Aandachtspunt 0

Naar mogelijke bomen in Anna's Hoeve die als nestplaats of verblijfplaats kunnen dienen is in opdracht van de provincie nog steeds geen onderzoek gedaan. Dit dient alsnog te gebeuren voordat bomen gekapt gaan worden.

Aandachtspunt 1

De VBAH stelt daarom dat direct begonnen wordt met boommarteronderzoek in het totale projectgebied en in een wijd gebied er omheen. Ook voor deze soort geldt een goede zorgplicht.

2.12 Monitoring en aanbevelingen

1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de boommarterstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.
2. Dit programma volgt jaarlijks de boommarters die aanwezig zijn, doet onderzoek naar voortplanting en natuurlijke nestplaatsen, onderzoekt het gebruik van de boommarterkasten en regelt herstel van boommarterkasten.
3. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.
4. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.
5. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

3. Dassen

Aandachtspunt 1

Het verstoren van een burcht kan net zo nadelig zijn als beschadigen of vernielen. Het is wettelijk verplicht om alle aanwezige bijburchten/vluchtpijpen vóór aanvang van ingrepen in het landschap goed in beeld te hebben en deze te monitoren op de aanwezigheid van dassen (en/of boommarters).

Aandachtspunt 2

De hiervoor geschetste handelwijze (afgraven van weiland en akker) is niet in overeenstemming met de uitgangspunten van het NNN. Daarin staat juist dat "wijzigingen van functies op het landgoed niet ten koste mogen gaan van natuurwaarden!" Alleen al door de functiewijzigingen van het weiland en de voormalige akkers gaat het om circa 20 ha foerageergebied van de dassen wat verandert en daardoor zo goed als onbruikbaar wordt. Voor deze foerageergebieden zijn geen alternatieven aanwezig!

Het Natuur- en landschapsplan heeft met deze wijziging van functies geen rekening gehouden. Wettelijk gezien is daarom de uitvoering hiervan op deze manier niet toegestaan.

Aandachtspunt 3

Er kan met de beoogde uitvoering helemaal geen sprake zijn van het behouden blijven van de meest interessante foerageergebieden voor dassen zoals eerder al door de VBAH genoemd, en ook door Movares en de RVO zo beoordeeld zijn!

Aandachtspunt 4

De weergave van de feiten betreffende de aantasting van het leefgebied van de dassen met daarin begrepen de burchten, bijburchten en de foerageergebieden is onvolledig, onzorgvuldig en daarmee onbetrouwbaar.

De aantasting door de plannen voor de HOV busbaan en nieuwe weg hebben al levensbedreigende gevolgen voor het leefgebied van de dassen op Monnikenberg. Uitvoering van de plannen in het Natuur- en landschapsplan Monnikenberg van het Goois Natuurreservaat kunnen de doodsteek worden voor de huidige dassenpopulatie op landgoed Monnikenberg!

Op basis hiervan kan geen goedkeuring gegeven worden aan een ontheffing van de Wet Natuurbescherming.

De grond voor de beoogde grondwallen zal van elders aangevoerd moeten worden!

Aandachtspunt 5

Het is nodig nader onderzoek in de omgeving van de nu waargenomen dassen te doen en een plan op te stellen welke handelingen wel of niet of anders gedaan moeten worden bij de aanleg en inrichting van de nieuwe weg in dit deel van Anna's Hoeve.

3.6 Monitoring en aanbevelingen

1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de dassenstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.
2. In het plan worden maatregelen opgenomen en uitgevoerd die de kwaliteit van het dassenleefgebied gaan versterken. De uitwerking daarvan kan op korte termijn beginnen en zo mogelijk meeliften met het HOV project dat enkele jaren duurt.
3. Onderdeel van het nieuwe plan is ook het volgen van de beoogde kwaliteitsverbetering. Waar nodig kan vanuit de monitoring worden bijgestuurd in het beleid en beheer.
4. Van de voortgang en monitoring wordt jaarlijks kort verslag gedaan. Deze informatie is beschikbaar voor betrokkenen.
5. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.
6. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de start van de kwaliteitsverbetering. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

4. Hermelijn en Wezel

4.2 Monitoring en aanbevelingen

1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de kleine marterstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.
2. De corridor langs de spoorbaan verdwijnt. Ter compensatie is het daarom noodzakelijk in de naastliggende bosgebieden en open delen een nieuwe marterroute te creëren voor de kleine marterachtigen. Ook in de westhoek van Anna's Hoeve en langs de A27 verdwijnen grote

delen van het leefgebied en wordt de kwaliteit slechter. Per saldo moet het huidige geschikte marterleefgebied minimaal gelijk blijven. Met de aanleg en herstel van nieuw marterleefgebied moet zo snel mogelijk vanaf de start van de werkzaamheden begonnen worden.

3. In Anna's Hoeve moeten veel lijnvormige landschapselementen worden aangelegd die verbindende zones vormen. De elementen kunnen bestaan uit hagen, besdragende struiken, takkenrillen, greppels, bosranden met mantelzomen, ruige oevers, houtstapels, stobbenwallen, steenhopen.
4. Bij waterpartijen, ook poelen, worden lijnvormige verbindingen gecreëerd naar bosranden.
5. Langs de marterroute worden op diverse plekken ruigtes gecreëerd die dekking geven.
6. In bijvoorbeeld takkenrillen, houtstapels of stobbenwallen worden speciale nestkasten ingebouwd als schuil- en nestplaatsen.
7. De bouw van speciale marterverblijven kan overwogen worden.
8. Alle genoemde maatregelen kunnen niet alleen in Anna's Hoeve maar ook in Monnikenberg gerealiseerd worden. De af te sluiten gebieden rondom het ecoduct kunnen daarvoor als kerngebied dienen.
9. Er wordt een plan opgesteld om de genoemde compensatiemaatregelen en daarmee de kwaliteitsverbetering te gaan uitvoeren.
10. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.
11. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.
12. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

5. Ringslangen

5.3 Monitoring en aanbevelingen

1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de ringslangenstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.
2. Het totale plangebied en andere delen van Anna's Hoeve verliezen door de aanleg van de HOV busbaan en de nieuwe weg hun belangrijke functie als leefgebied. Ter compensatie moet een plan worden opgesteld om nieuw leefgebied aan te leggen en de kwaliteit van resterende leefgebieden te verbeteren. In het plan wordt ook het beheer geregeld.
3. In het op te stellen plan wordt onderscheid gemaakt tussen land habitats (bos en struweel) en de waterrijke habitats (oevers met ruige zones).
4. Voor de inrichting van een goed leefgebied kunnen elementen als grondwallen, stobben, greppels en ruigte worden aangelegd.
5. Alle genoemde maatregelen kunnen niet alleen in Anna's Hoeve maar zo goed mogelijk ook in Monnikenberg gerealiseerd worden. De af te sluiten gebieden rondom het ecoduct kunnen daarvoor in beide gebieden als kerngebied dienen.
6. In het plan worden voorstellen gedaan voor nader onderzoek naar de verspreiding van ringslangen.
7. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.
8. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.

9. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

Kort samengevat:

1. Wij verzoeken de Gedeputeerde Staten en de Hoor- en Adviescommissie om alle Aandachtspunten en de Monitoring en aanbevelingen toe te voegen aan de verleende vergunning zodat deze hiermee verbonden wordt en moeten worden uitgevoerd.
2. Wij verzoeken Gedeputeerde Staten gelden beschikbaar te stellen vanuit het HOV project of anderszins om de door de VBAH voorgestelde plannen uit te voeren. Bij dit soort grote projecten moet het mogelijk zijn ook geld beschikbaar te hebben voor een ruime compensatie en een grote kwaliteitsimpuls. Deze impuls is vooral in Anna's Hoeve hard nodig.
3. Vanuit het oogpunt om de biodiversiteit in Noord-Holland te versterken, een speerpunt van de provincie, is een kwaliteitsverbetering een goede investering in de betreffende gebieden.

AAN:

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
T.a.v. secretaris van de Hoor-en adviescommissie
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

VAN:

Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.
p/a J. Harder, Oude Amersfoortseweg 56, 1213 AE Hilversum, 06-33318985
jelleharder@hetnet.nl

Betreft : Zienswijze op de verleende ontheffing per datum 24 april 2019
zaaknummer RUD.260355
Wnb aanvraag ontheffing ruimtelijke ingrepen
Locatie : Anna's Hoeve en Monnikenberg, Hilversum

Hilversum, 5 juni 2019

Geachte secretaris van de Hoor-en adviescommissie,

Bijgaand treft u aan onze zienswijze over bovengenoemd onderwerp en zaaknummer.

Wij brengen vooraf het volgende onder uw aandacht.

Via de RUD NHN zijn wij op de hoogte gebracht van de verleende ontheffing.

Deze ontheffing is gedateerd op 24 april 2019.

De ontheffing is bij ons per post binnengekomen op zaterdag 4 mei 2019. Dat is 10 dagen vanaf verzending.

Bij de RUD NHN hebben wij ons beklag hierover gedaan omdat de late ontvangst betekent dat wij 10 dagen minder de tijd hebben om een reactie te geven. De wettelijk voorgeschreven periode is zoals bekend 6 weken. De RUD NHN reactie was dat zij het op 24 april hebben verzonden en dat daarmee hun verantwoordelijkheid ophoudt. De fout ligt bij de distributeur van de post, zo luidde het antwoord.

Wij, als vereniging vinden deze reactie nogal kort door de bocht.

Deze gang van zaken blijkt vaker voor te komen, waarbij de burger het nakijken heeft.

Deze problemen kunnen echter zeer gemakkelijk voorkomen worden.

De ontheffing wordt niet alleen per post verstuurd maar zoals in de hele wereld gebeurt ook per e-mail. De RUD NHN gaf aan nog niet zover te zijn om dat te kunnen/mogen doen. Alleen op verzoek wordt eventueel een digitale versie verzonden.

Een zeer merkwaardige gang van zaken en niet meer van deze tijd.

Een ander onderwerp wat aan de ontheffing gekoppeld is betreft het volgende:

Van de RUD NHN ontvingen wij de achterliggende stukken van de ontheffing op een eerder moment na een WOB verzoek. Daarbij is de afspraak gemaakt dat wij ook nieuwe stukken van de RUD NHN zullen ontvangen zodra die er zijn. Het was niet meer nodig hierom te vragen omdat wij belanghebbenden zijn. Dit verliep aanvankelijk goed. Wij ontvingen een nieuwe versie van een achtergrondonderzoek en ook de onderhavige ontheffing.

Na bestudering van de ontheffing werd duidelijk dat wij opnieuw een belangrijke nieuwe versie niet hebben ontvangen en ook niet 10 aanvullende documenten die begin dit jaar beschikbaar kwamen. Wij hebben de RUD NHN verzocht ons snel de nieuwe stukken te sturen. Dat duurt langer dan verwacht omdat deze stukken eerst geanonimiseerd moeten worden.

Onze zienswijze is derhalve opgesteld met niet de meest actuele informatie waarop de ontheffing wel gebaseerd is.

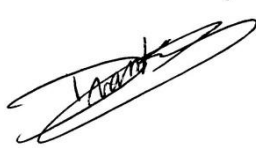
Het kan daarom betekenen dat binnenkort nog een aanvulling door ons wordt opgestuurd indien daar aanleiding toe is. Ook de Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi die ons adviseert kan wellicht nog een aanvulling via onze vereniging sturen.

Wilt u ons een bevestiging van ontvangst sturen van deze zienswijze?

Met vriendelijke groeten, Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.,

Jelle Harder

Danny van Kooi (voorzitter),

Bijlage 1:

Wettelijk beschermde gebiedsfuncties voor de Das (Meles meles),
uitgave Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi, 14 juni 2018.

Bijlage 2:

Advies bij ontheffing Wet Natuurbescherming inzake de Das op landgoed Monnikenberg
uitgave Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi, 4 juni 2019.

Voorwoord

Voor u ligt de zienswijze van de Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o. ten aanzien van de verleende ontheffing door de RUD NHN op 24 april 2019 met als zaaknummer RUD.260355.

De Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o. (VBAH) zet zich in voor het behoud van het natuur- en recreatiegebied Anna's Hoeve e.o. In deze situatie zetten wij ons dan ook in voor het behoud van de natuur op het naastgelegen landgoed Monnikenberg.

De VBAH heeft ruim 600 leden die allemaal hun eigen binding hebben met deze natuurgebieden in het bijzonder Anna's Hoeve.

Leeswijzer

Onze zienswijze is als volgt opgebouwd.

Er zijn vijf hoofdstukken die elk over een diersoort of groep gaan.

Het laatste hoofdstuk bevat kort samengevat onze bezwaren.

In ieder hoofdstuk geven wij eerst aan hoe de situatie van de natuur en diersoorten tot 2018 door de provincie beoordeeld werd.

Daarna gaan wij in op de informatie die in de achterliggende stukken van de ontheffing te lezen is.

Daarna maken wij opmerkingen over de inhoud van de ontheffing zelf.

Elk hoofdstuk sluit af met het onderdeel Monitoring en aanbevelingen.

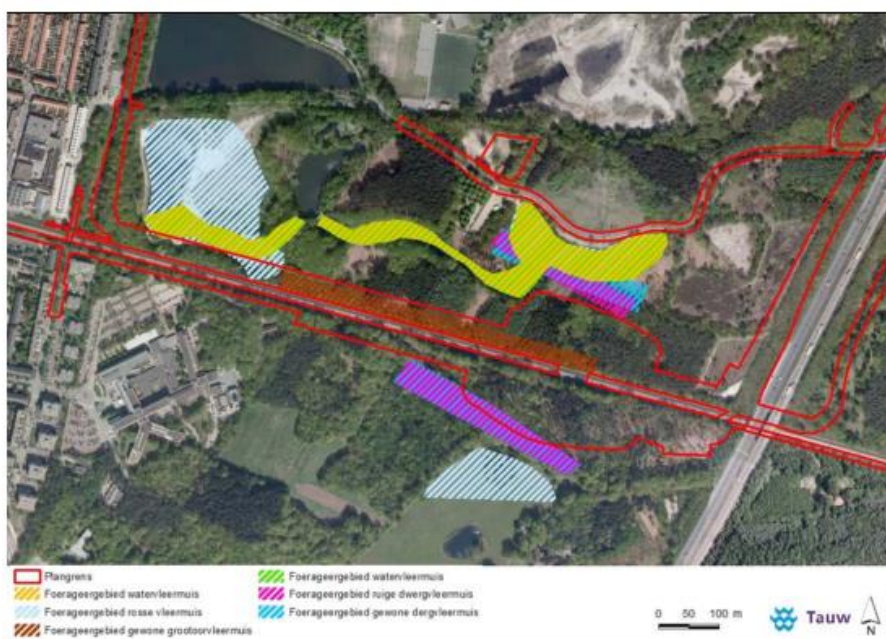
Hilversum, 5 juni 2019

Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.

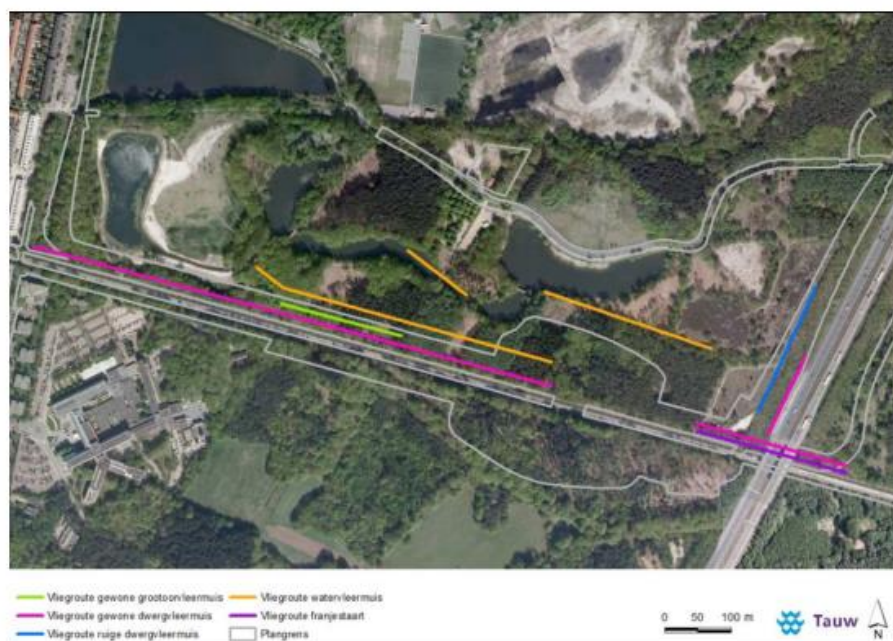
1. Vleermuizen

In Anna's Hoeve en Monnikenberg komen niet minder dan **8 verschillende soorten vleermuizen** voor. Dat is bijna de helft van alle soorten die in heel Nederland voorkomen, dat zijn er namelijk 19. Het gaat om de gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, watervleermuis, gewone grootoorvleermuis, franjestaart, baardvleermuis en laatvlieger. Deze informatie is vermeld in de onderzoeken van Tauw. (Ecologische effectbepaling HOV in 't Gooi, Tauw, 20-11-2015). Het is een verrassend hoog aantal soorten, dat uitgebreid gebruik maakt van het projectgebied en directe omgeving als foerageergebied, vliegroutes, voortplantingsgebied, rustgebied en winterverblijf. Het belang voor de vleermuizen van deze gebieden is daardoor meer dan duidelijk in beeld gebracht.

1.1 Foerageergebieden en Vliegroutes

Figuur 3.10 Foeragegebieden vleermuizen deelgebied 5

Met figuur 3.10 is duidelijk te zien dat belangrijke foerageergebieden direct op het toekomstige tracé van de nieuwe Verlegde weg over Anna's Hoeve komen te lopen of daaraan raken.

Figuur 3.11 laat overduidelijk zien dat de meeste vliegroutes van en naar foerageergebieden en rustplaatsen verlopen van west naar oost en omgekeerd en zich voornamelijk bevinden in de zone langs de noordzijde van de spoorbaan met aangrenzende bossen. Dat is precies de zone waar alle begroeiing over een breedte van naar schatting 40 meter wordt verwijderd voor de aanleg van een nieuwe weg. Deze vliegroutes voor de diverse vleermuissoorten gaan daarmee verloren. Het leefgebied van deze dieren wordt hiermee ontdaan van een waardevol en onmisbaar onderdeel.

Aandachtspunt 1

De functionaliteit van deze essentiële vliegroutes zijn onvoldoende in beeld gebracht. Er moet een plan opgesteld worden waarin duidelijk wordt gemaakt hoe, snel, één of meer nieuwe vliegroutes worden gecreëerd. Bij aanvang van de bomenkap zou als eerste met het maken van deze vliegroutes begonnen moeten worden. Mogelijk direct na de zomer 2019.

1.2 Franjestaart en baardvleermuis

In het rapport van Tauw wordt ook belangrijke informatie gegeven over het voorkomen van de franjestaart en de baardvleermuis als soorten in het gebied.

Van de **franjestaart** is een zomerverblijf (of meer?) aangetroffen. Tauw heeft niet aangegeven waar het zomerverblijf zich bevindt, maar het zal binnen het onderzochte gebied zijn.

De franjestaart wordt ook vermeld in figuur 3.11 *Vliegroutes vleermuizen*. Met een paarse lijn is te zien dat de franjestaart gebruik maakt van de noordelijke doorgang onder het A27 viaduct langs het spoor.

De franjestaart is in West-Nederland 's zomers zeer zeldzaam (Vleermuizen in het landschap, Kees Kapteyn, 1995, pag. 138). Op pagina 120 in de Atlas van de Noord-Hollandse zoogdieren (Hoogeboom cs, 2014) wordt gemeld dat franjestaarten vrij zeldzaam zijn in de provincie. In de periode 2000-2014 zijn, volgens de atlas, in het Gooi slechts drie waarnemingen bekend geworden. De soort is moeilijk vast te stellen vanwege de zachte echolocatiegeluiden en niet altijd goed te herkennen zijn.

Aandachtspunt 2

Aan te bevelen is daarom aanvullend onderzoek te doen naar het voorkomen van deze soort in Anna's Hoeve en Monnikenberg, in het bijzonder in het plangebied.

Van de **baardvleermuis** is ook een zomerverblijf gevonden (of meer? Tauw heeft niet aangegeven waar het zomerverblijf zich bevindt, maar het zal binnen het onderzochte gebied zijn. De baardvleermuis is door Tauw niet op een van de kaarten vermeld.

De baardvleermuis wordt door Kapteyn (pag. 57) een zeldzame soort in Noord-Holland genoemd. In het Gooi zijn 's zomers geen of bijna geen waarnemingen gedaan. Hoogeboom cs (pag. 117) noemt de baardvleermuis in Nederland vrij zeldzaam. In het Gooi worden vier waarnemingen genoemd, waaronder geen zomerverblijf.

Het aantal franjestaarten was aanvankelijk sterk gestegen, maar de laatste 10 jaar is de groei bij deze soort afgenomen. Het aantal baardvleermuizen is over de gehele meetperiode (1986-2017) matig toegenomen, maar in de laatste tien jaar is sprake van matige afname.

De franjestaart en de baardvleermuis zijn beide boom bewonende soorten. Verdwijnen er teveel oude dikke bomen dan is de kans groot dat deze soorten het gebied verlaten.

De VBAH heeft de franjestaart en de baardvleermuis in een eerdere zienswijze onder de aandacht van de provincie en RVO gebracht en er op gewezen dat het onduidelijk is waarom deze belangrijke

en vrij zeldzame soorten niet in de ontheffing worden meegenomen. Bij de laatste ontheffing van 24-4-2019 is dat nog steeds niet het geval.

Aandachtspunt 3

De VBAH stelt zich op het standpunt dat er geen enkele reden is om de beide zeldzame soorten buiten de aanvraag voor de ontheffing te houden. Wij verzoeken de RUD NHN daarom dit over te brengen naar de provincie en hen op hun verantwoordelijkheid daarvoor te wijzen. Zonder ontheffing van de Wet natuurbescherming voor alle aanwezige en beschermde vleermuissoorten kunnen er geen ingrepen in het landschap gedaan worden. Dat is in strijd met de Wet natuurbescherming.

Bij aanleg van de HOV busbaan en de nieuwe Verlegde weg ontstaat een geheel nieuwe situatie. Hierbij zullen de vliegroutes niet meer voldoen, de situatie is totaal veranderd. Het is de vraag of de foerageergebieden nog dezelfde aantrekkelijkheid zullen hebben voor de vleermuizen. De invloed van het verkeer zal, in vergelijking met de A27 en de huidige Weg over Anna's Hoeve, er voor kunnen zorgen dat vleermuizen Anna's Hoeve gaan mijden. Een extra knelpunt ontstaat door de bundeling van de spoorbaan met de nieuwe weg en de HOV busbaan. Deze brede bundel infrastructuur (naar schatting ca. 80 m) zal voor de soorten die laag vliegen een grote barrière vormen in de migratie van noord naar zuid en omgekeerd. Hiermee worden het leefgebied van vleermuizen en de migratiemogelijkheden beperkt of wellicht onmogelijk gemaakt.

De aanleg van de HOV busbaan en vooral de aanleg van de Verlegde weg zullen een grote inbreuk zijn op het gedrag van vleermuizen. Als door alle veranderingen het leefgebied teveel wordt aangetast zullen de vleermuizen verdwijnen en worden ten slotte ook de rustplaatsen en voortplantingsplaatsen verlaten.

1.3 Vleermuiskasten

In de door de RUD NHN verleende ontheffing van 24-4-2019 wordt gemeld dat zomer- en paarverblijven verloren gaan van gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis. Ter compensatie moeten vleermuiskasten worden opgehangen.

Afgewacht moet worden wat het effect van de geplaatste vleermuiskasten zal zijn op de korte termijn en op de lange termijn. In het algemeen moet er bij kasten rekening mee gehouden worden dat succesvol gebruik meerdere jaren kan duren.

De ontheffing voor de gewone dwergvleermuis vermeldt op pag. 15 in de laatste alinea dat *'deze alternatieve verblijfplaatsen **tijdig** gerealiseerd'* moeten worden. Deze maatregel vinden we terug op pag. 17 in regel 2 voor de rosse vleermuis: *'Ter compensatie plaatst u **tijdig** voldoende vleermuiskasten aan bomen in de directe omgeving van het projectgebied'*. Wat met **'tijdig'** wordt bedoeld is niet nader omschreven. Het antwoord is echter te vinden in het *HOV 't Gooi: Activiteitenplan, 30 november 2018, versie 3.0*. Op pag. 36 staat bij de 5e stip de volgende maatregel: *'Er wordt rekening gehouden met de gewenningsperiode door deze alternatieve verblijven drie maanden voorafgaand aan de kap (van de bomen met zomer- en paarverblijven) op te hangen'*.

Aandachtspunt 4

De VBAH wil weten of de vleermuiskasten al zijn opgehangen, en zo ja wanneer en waar. De functionaliteit van de voortplantings- en rustplaatsen van diverse soorten moet voldoende gewaarborgd zijn.

1.4 Monitoring en aanbevelingen

Het gehele HOV project en de aanleg van een nieuwe weg betekenen voor alle diersoorten een enorme ingreep in hun leefgebieden. Het is daarom zeer belangrijk en onontkoombaar dat de veranderingen die zullen optreden op een zo goed mogelijke manier in beeld gebracht gaan worden. Dat is de overheid verplicht aan de natuur, planten en dieren, en aan de burgers die gebruik maken van die natuur. Voor de komende generaties is het van belang inzicht te hebben en te houden wat zich in de natuurgebieden afspeelt, wat gaat er goed en wat gaat er niet goed. Alleen dan kan sprake zijn van het in standhouden van de natuur op een kwalitatief goede manier.

- 1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de vleermuizenstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.**
- 2. Dit monitoringprogramma volgt jaarlijks de soorten vleermuizen die aanwezig zijn, de foerageergebieden die gebruikt worden, de veranderingen in de vliegroutes, de resultaten van de vleermuiskasten.**
- 3. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.**
- 4. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.**
- 5. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.**

2. Boommarters

Volgens het eerdere verweer van de provincie Noord-Holland komen boommarters nauwelijks voor in Monnikenberg, over Anna's Hoeve wordt helemaal niet gesproken. De boommarter zou in Monnikenberg er slechts voorkomen als een 'enkel zwervend exemplaar'. Hoe dat is vastgesteld is allemaal niet bekend. En niet uitgelegd is wanneer het om een zwervend exemplaar gaat en wat daar dan de betekenis van is voor de boommarterstand. De provincie bleef hierbij te vaag en daarmee in gebreke.

2.1 Veldonderzoek in Monnikenberg

Om meer inzicht te krijgen in het voorkomen van boommarters in Monnikenberg is op **2 mei 2018** door de VBAH een wildcamera opgehangen in het gebied waar in de toekomst het grondlichaam van het ecoduct komt.

Al zeer snel, in de nacht van 2 op 3 mei, liet een boommarter zich voor de camera zien. Bij het rondlopen kon de keelvlak helaas niet goed worden waargenomen.

Om hiervoor meer kans te geven is op geringe afstand een tweede camera geplaatst. Bij die locatie is een klos opgehangen met wat pindakaas en als lokstof visolie.

Vanaf dat moment is een reeks boommarterwaarnemingen gedaan bij deze tweede locatie.

Op **9 mei 2018** werd hier een boommarter op video vastgelegd. Gezien de grootte van het dier werd deze later herkend als een **man** boommarter met een vrijwel witte tekening op de keelvlak (Figuur 1). Deze waargenomen man boommarter was in ieder geval regelmatig aanwezig tot en met 10 juni 2018.

Figuur 1: *Man boommarter, geen zwarte stippen op keelvlak.*

Op 13 mei en daarna is een boommarter vastgelegd met zichtbare zwarte stippen op de keelvlak. Deze marter was ook duidelijk kleiner dan de boommarter op 9 mei (Figuur 2).

Figuur 2: Zogend boommartermoertje; let ook op de stippen op de keelvlak.

Op 14 mei bleek dat de boommarter van 13 mei, met de stippen, een **zogend moertje** is! Bij dit moertje waren 4 tepels duidelijk zichtbaar. Bovendien had ze een duidelijk uitgezakte buik wat wijst op een redelijk recente bevalling van de jongen.

Ter bevestiging van deze belangrijke informatie is videomateriaal opgestuurd naar de Werkgroep Boommarter Nederland. Het antwoord op 20 mei was als volgt, zie kader.

Bedankt voor het toesturen van het filmpje! Dit lijkt op een moertje met opgezette tepels en nog een uitgezakt dik buikje. Lijkt erop dat ze jongen heeft. De eigenaar van het landgoed en het bos moet zich ervan vergewissen dat er boommarters leven en waarschijnlijk ook een nestboom heeft. Weet jij die nestboom ook? Zit die in een beuk (zw spechten holten) of in een oud roofvogelhorst? Zo ja, dan moet die eigenaar van het bos daar rekening mee houden. Dat staat ook in de gedragscode bosbeheer. Men moet voorafgaand aan een bosvelling een flora en fauna check uitvoeren (dat kan door een ecologisch bureau gedaan worden of door eigen personeel met een ecologische achtergrond, bijvoorbeeld een boswachter ecologie). Bij boommarters is het zo dat men in de periode 15 maart t/m 15 juli minimaal 25 meter moet wegblijven van een vast verblijfplaats of nestholte. Buiten die periode is het ook verstandig om de bomen direct naast of in de buurt van de nestboom niet te vellen. Dit

Met deze bevestiging van de Werkgroep Boommarter Nederland is duidelijk vast te stellen dat het hier inderdaad om een zogend moertje gaat op landgoed Monnikenberg.

Dit moertje is vervolgens regelmatig vastgelegd op dezelfde camera. In ieder geval tot 10 juni 2018.

2.2 Betekenis van een zogend boommarter moertje

Alle hiervoor genoemde inventarisatiegegevens over de twee boommarters laten duidelijk zien dat het geen toeval is dat er boommarters zijn. Het gaat niet om een 'enkel zwervend exemplaar' zoals Tauw meende dat het voorkomen van boommarters op landgoed Monnikenberg is. Eerder toonde de

VBAH in de zienswijze bij de RVO van 30-4-2018 al aan dat boommarters regelmatig op en in de nabijheid van Monnikenberg worden waargenomen.

Tijdens het cameraonderzoek in Monnikenberg werd duidelijk dat de boommarters worden waargenomen in de schemer, maar vooral in de nacht. Dat is te beschouwen als het normale gedrag van boommarters, die bekend staan als nachtdieren, in gebieden waar voldoende voedsel aanwezig is.

Bij een onderzoek in de Oostelijke Vechtstreek werd vastgesteld dat er ook buiten die nachtelijk periode werd gevoerageerd. Twee pieken waren daarbij zichtbaar, tussen 06.00 en 09.00 uur en tussen 15.00 en 18.00 uur. De verklaring die hiervoor werd gegeven was dat in het natte gebied van de Vechtstreek met het vele water, voedsel minder voorradig is en er daarom langer naar voedsel gezocht moet worden (Akker, Ruud van den en Jelle Harder, 2010. Oriënterend onderzoek naar het voorkomen van boommarters in de Oostelijke Vechtstreek).

Op Monnikenberg kunnen boommarters zich met naar voedsel zoeken dus beperken tot de nachtelijke en schemeruren. Dat is als een duidelijke aanwijzing te beschouwen dat er inderdaad volop voedsel moet zijn. Deze gedachte wordt versterkt door de aanwezigheid van minimaal twee boommarters waarbij bovendien een zogend moertje.

Gezien het feit dat dit moertje zeer regelmatig aanwezig was op dezelfde plek maakt het aannemelijk dat er op geringe afstand een nestboom (of burcht) moet zijn waarin de jongen zijn geworpen en de eerste weken opgroeien.

Deze informatie maakt het ook geloofwaardig dat er in het gebied ruimte is voor verblijfplaatsen en voortplantingsplaatsen voor boommarters.

Deze constatering staat haaks op het onderzoek van Tauw. Zij gaan er vanuit dat de boommarter niet bekend is in het onderzoeksgebied en ook zouden geschikte holten als nestplaats ontbreken.

Tauw heeft zich echter beperkt tot slechts een oriënterend onderzoek. Het algemeen gebruikelijke onderzoek m.b.v. camera's is niet uitgevoerd. Hierdoor is veel wezenlijke informatie gemist.

2.3 Stand van zaken boommarters Monnikenberg

Op 4 juni 2018 is een camera geplaatst nabij een dassenburcht. Deze plek is gekozen omdat op de storthoop bij de uitgang uitgegraven grond lag. Dat zand was goed zichtbaar, er lag geen strooisel/blad overheen. Vaag waren enkele afdrukken van dassenpoten zichtbaar (Figuur 3).

Figuur 3: *Ingang dassenburcht met uitgegraven grond.*

Op 18 juni is het SD kaartje uit deze camera vervangen. Bij analyse van de 37 videofilmpjes was de verrassing groot dat bij deze burcht een **boommartermoertje met twee grote jongen** aanwezig was. Tussen 13 en 16 juni zijn de dieren zowel in de nachtelijke uren als aan het eind van de middag op video vastgelegd.

Het drietal liep regelmatig de burchtingang in en uit. Een iets verderop gelegen burcht werd ook enkele keren bezocht. Mogelijk was er ondergronds verbinding met die twee burchten van het complex. Aannemelijk is dat de jongen in het op de foto getoonde hol zijn geboren en opgegroeid (Figuur 4).

Figuur 4: Twee jonge boommarters spelend bij de burchtingang. Rechts het moertje.

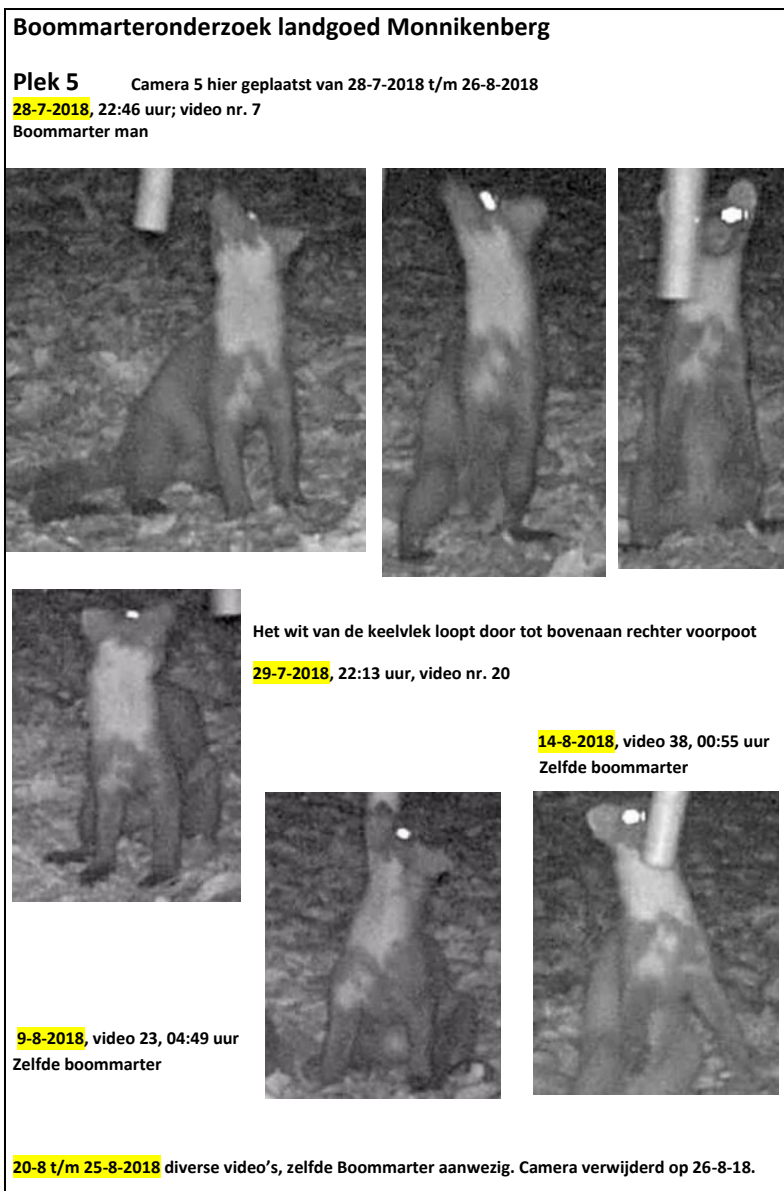
Een analyse van de keelvlak van het moertje bevestigde dat dit hetzelfde dier was als het zogende moertje wat vanaf het begin van het onderzoek sinds begin mei 2018 werd waargenomen. De afstand tussen de locatie van 2 mei en die waar de jonge boommarters als eerste zijn gezien bedraagt hemelsbreed circa 225 meter.

Sinds de waarneming van de jonge boommarters in juni 2018 zijn op enkele andere plaatsen korte of langere tijd camera's aangebracht tot op heden. Deze acties leveren video's op van meerdere boommarters die korte of langere tijd aanwezig zijn op Monnikenberg. (Zoals bekend zijn boommarters individueel te herkennen aan het patroon van de keelvlak).

Door tijdgebrek is het nog niet mogelijk om hiervan een compleet overzicht te geven van alle verschillende boommarters die inmiddels op Monnikenberg gezien zijn.

2.4 Het volgende is vast te stellen m.b.t. Monnikenberg

- Meer dan duidelijk is vastgesteld dat boommarters permanent aanwezig zijn op landgoed Monnikenberg, sommige gedurende langere tijd.
- Met wildcamera's is vastgesteld dat op Monnikenberg sprake is van voortplanting van boommarters. Vrij zeker is dat gebeurd in een dassenburcht.
- Gezien de voortdurende aanwezigheid van boommarters en dat er voortplanting is, mag aangenomen worden dat voor deze soort voldoende voedsel aanwezig is. Deze stelling wordt ondersteund door de video-opnamen die laten zien dat er vrijwel uitsluitend in de nachtelijke uren wordt gefoerageerd; om als aanvulling ook overdag te foerageren is niet nodig.
- De eerste analyses van de video-opnamen laten zien dat in Monnikenberg vanaf de start van het camera-onderzoek op 2 mei 2018 tot heden minimaal 4-6 verschillende boommartermannen en 1 of 2 moertjes zijn vastgesteld.
- Van 4 verschillende boommartermannen en 1 moertje is de identiteit van de keelvlak vastgelegd.
- Van tenminste één boommarterman is vastgesteld dat deze tussen 28-7-2018 en 26-8-2018 meerder keren voortdurend op de camera's te zien was. **Diezelfde boommarter werd ook gezien in Anna's Hoeve op 7-3-2019. Zie figuur 5.**

Figuur 5. Monnikenberg. Boommarterman waargenomen tussen 28-7-2018 en 26-8-2018. Deze zelfde boommarter werd ook gezien in Anna's Hoeve op 7-3-2019.

2.5 Veldonderzoek in Anna's Hoeve, oostzijde A27

Door Tauw is in dit gebied geen aandacht besteed aan het voorkomen van boommarters (of dassen). Nadien ook niet door Movares.

Vanaf **11 juni 2018** is door de VBAH daarom zelf een begin gemaakt met cameraonderzoek naar boommarters in natuurgebied Anna's Hoeve. In eerste instantie gaat het daarbij om het gebied aan de oostkant van de A27. In deze bosrijke zone van circa 500 x 200 m is de aanleg van een deel van de nieuwe Verlegde weg in Anna's Hoeve gepland.

In mededelingen en in onderzoeken is regelmatig aangegeven dat deze natuurzone, die parallel loopt aan de A27, een duidelijke migratiefunctie zal hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor zoogdieren, waaronder boommarters, maar ook voor dassen zoals bij dat onderdeel van deze zienswijze al is aangetoond.

De eerste foto's die vanaf 11 juni 2018 gemaakt zijn laten direct de aanwezigheid zien van een boommarter **op 12 juni 2018**. De snelle aanwezigheid geeft de indruk dat deze marter al zeer

dicht in de buurt van de camera moet zijn geweest bij plaatsing op 12 juni 2018. Doorgaans duurt het bij eerste plaatsing van een camera enkele dagen eer er een boommarter bij verschijnt.

Een eerste indruk van de foto's doen er aan denken dat het hier om een moertje gaat gezien de lengte van het dier. Niet te zien is of het een zogend moertje betreft (Figuur 6). Op **20 juni** is op dezelfde plek wel een **zogend moertje vastgesteld**, mogelijk hetzelfde dier als op 12 juni.

Deze eerste waarnemingen van boommarters was aanleiding om op 31 augustus 2018 een tweede wildcamera aan de oostzijde van de A27 te plaatsen.

Figuur 6.

2.6 Veldonderzoek in Anna's Hoeve, westzijde A27

Om er achter te komen of ook aan de westzijde van de A27 boommarters aanwezig zijn is **op 5 augustus 2018** een wildcamera geplaatst in een bosperceel westelijk van de A27 nabij het zogenaamde Geitenweitje en de spoorbaan. Deze laatste camera is op **12 september 2018 weer verwijderd**. De aangebrachte visolie lokte teveel loslopende honden naar de plek van de camera. Opmerkelijk was ook hier dat er twee dagen na plaatsing al een boommarter voor de camera was. In de korte periode van plaatsing werden minimaal drie boommartermannen gezien, mogelijk steeds dezelfde. In ieder geval was het een andere boommarter dan de boommarters aan de oostzijde van de A27.

2.7 Het volgende is vast te stellen m.b.t. Anna's Hoeve

- Meer dan duidelijk is vastgesteld dat boommarters permanent aanwezig zijn in de bosrijke zone aan de oostkant van de A27.
- Aan de westzijde van de A27 was het slechts mogelijk om een korte tijd met de wildcamera's onderzoek te doen. In die korte tijd werd minimaal één boommarterman vastgesteld.
- Voortplanting is niet gezien, wel een zogend moertje.
- Gezien de voortdurende aanwezigheid van boommarters, mag aangenomen worden dat voor deze soort voldoende voedsel aanwezig is. Deze stelling wordt ondersteund door de video-opnamen die laten zien dat er vrijwel uitsluitend in de nachtelijke uren wordt gefoerageerd; om als aanvulling ook overdag te foerageren is niet nodig.
- Het VBAH onderzoek maakt duidelijk dat behalve op Monnikenberg ook in Anna's Hoeve geschikt leefgebied voor boommaters aanwezig is. Dat is zeker zo binnen het gehele noordelijke plangebied maar mogelijk ook daarbuiten.
- De eerste analyses van de video-opnamen laten zien dat in Anna's Hoeve vanaf de start van het camera-onderzoek op 11 juni 2018 tot heden minimaal 5 verschillende boommartermannen en 1 moertje zijn vastgesteld.
- Van deze 6 boommarters is de identiteit van de keelvlak vastgelegd.
- De kans is aanwezig dat één boommarter aanvankelijk aanwezig was in Anna's Hoeve en later in Monnikenberg is waargenomen (een andere dan genoemd in Monnikenberg).

2.8 Monnikenberg en Anna's Hoeve als jaarrond leefgebied?

Tauw: In het rapport 'Ecologische effectbepaling HOV in 't Gooi Hilversum, 27-6-2016' vermeldt Tauw dat de boommarter op Monnikenberg 'sporadisch aanwezig' is en dat er geen verblijfplaatsen van de soort zijn. Over boommarters in Anna's Hoeve wordt niets vermeld.

Movares: In 'HOV 't Gooi: Activiteitenplan', 30-11-2018, versie 3.0 vermeldt Movares op pag. 13 dat er in 2018 een passerende boommarter is waargenomen in het plangebied. Er staan in dit beukenbos meerdere oudere beuken waarin holten aanwezig zijn die mogelijk als verblijfplaats voor de boommarter kunnen dienen, zo is genoteerd.

Movares gaat er verder vanuit dat het plangebied in Monnikenberg hoogst waarschijnlijk onderdeel is van een groot territorium, wat wel 1000 ha groot kan zijn.

VBAH: Uit onderzoek van de VBAH in 2018 en 2019 m.b.v. wildcamera's is duidelijk aangetoond dat boommarters permanent aanwezig zijn zowel in Monnikenberg als in Anna's Hoeve. De dieren bevinden zich zowel binnen als buiten het HOV plangebied. De waarneming van voortplanting in 2018 op Monnikenberg is daar ook een mooi bewijs van. Dit betekent tevens dat de gebieden geschikt zijn en fungeren als een eigen, zelfstandig leefgebied voor meerdere boommarters. Aantasting en verstoring van het leefgebied zal gemakkelijk leiden tot het vertrek van boommarters uit het gebied.

Naar mogelijke bomen in Anna's Hoeve die als nestplaats of verblijfplaats kunnen dienen is in opdracht van de provincie nog steeds geen onderzoek gedaan. Dit dient alsnog te gebeuren voordat bomen gekapt gaan worden.

2.9 Blijft er genoeg leefgebied over na het HOV project?

Tauw (*'Ecologische effectbepaling HOV in 't Gooi Hilversum, 27-6-2016', pag. 36*): *'Er is voldoende alternatief leef- en foerageergebied beschikbaar in de directe omgeving van het plangebied dat bij de beoogde ontwikkeling niet wordt verstoord of verwijderd, waardoor geen sprake is van permanent negatieve effecten'.*

Movares (*HOV 't Gooi: Activiteitenplan', 30-11-2018, versie 3.0, pag. 27*): *'Bij de kap zullen potentiële verblijfplaatsen vernietigd worden'. Pag. 28: 'In de onderliggende ontheffingsaanvraag gaan we er vanuit dat een boom met verblijfplaats voor boommarters wordt gekapt'.*

'Door de aanleg van de HOV baan en het ecoduct gaat ook leefgebied (tijdelijk) verloren. Door de werkzaamheden kunnen er negatieve effecten optreden door verstoring door licht, geluid en trillingen'. 'Na uitvoering is het gebied weer geschikt voor de boomarter'.

De VBAH heeft in twee eerdere zienswijzen aan de RVO aangegeven, dat het kappen van bomen t.b.v. het HOV project en de nieuwe weg niet op zichzelf staat (Zienswijzen aan RVO van VBAH 18-4-2017 en 19-8-2017). Indien gewenst is dit beschikbaar voor de RUD NHN.

De VBAH heeft duidelijk gemaakt dat in de directe omgeving diverse locaties zijn waar ook grote oppervlakten bos zijn gekapt/of gekapt gaan worden. Berekend is dat het gekapte/op korte termijn nog te kappen gebied een oppervlak heeft van circa 165 ha! Hierdoor staat het leefgebied van de boommarters onder grote druk. Verstoring en permanente negatieve effecten kunnen daarom eerder wel dan niet optreden. Dat geldt ook voor de boommarters en hun leefgebied in Monnikenberg en Anna's Hoeve.

Ondanks alle argumenten van de VBAH en de ondersteuning daarvan door de RVO heeft de provincie niets gedaan met deze informatie. Met de cumulatie van effecten heeft de provincie geen rekening willen houden. De cumulatie van effecten zou hier wel eens meer kunnen zijn dan de som der delen.

Door Tauw en Movares wordt gemakkelijk gezegd dat leefgebied *'tijdelijk'* verstoord wordt of verloren gaat. Wat met *'tijdelijk'* wordt bedoeld is niet nader gedefinieerd.

De VBAH constateert dat de uitvoering van het HOV project circa drie jaar zal duren. Voeg daaraan toe dat het nog minimaal drie jaar duurt voordat bijvoorbeeld aangeplante bomen enigszins ontwikkeld zijn. Dan is de *'tijdelijke'* verstoring in ieder geval minimaal zes jaar! Het zal geen verrassing zijn als boommarters die lange periode niet gaan afwachten en het gebied verlaten.

2.10 Opmerkingen m.b.t. de ontheffing van 24-4-2019

Pag. 5, Voorschrift 34:

VBAH: Uit onderzoek van de VBAH is duidelijk geworden dat boommarters niet alleen op Monnikenberg voorkomen maar ook op Anna's Hoeve. Maatregel 34, aanbrengen van gladde platen, dient daarom op beide gebieden te worden gedaan langs nieuwe infrastructuur.

Pag. 18, onderdeel Boomarter, 1^e alinea

Gesteld wordt het volgende: *'In Noord-Holland is met zekerheid voortplanting geconstateerd en worden steeds meer zwervende exemplaren waargenomen'.*

VBAH: Uit onderzoek van Landschap Noord-Holland in 2010 is bekend dat er voortplanting is in de Vechtstreek. Veel eerder zal dat ongetwijfeld in het Gooi al vastgesteld zijn door de Werkgroep Boommarter Nederland. Het gaat bovendien al lang niet meer om zwervende exemplaren. De aanwezigheid van boommarters in de natuurgebieden in het Gooi is al enige tijd een zekerheid, wat bevestigd wordt met de vele waarnemingen. Dit moet al lang niet meer aangeduid worden met alleen maar 'zwervende exemplaren'. Met de aanwezigheid van boommarters moet serieus rekening worden gehouden, ook in Monnikenberg en Anna's Hoeve.

Pag. 18, onderdeel Boommarter, 2^e alinea

Door Movares is in het zuidelijke projectgebied eenmaal een passerende boommarter waargenomen. Een verblijfplaats is niet gevonden. Het projectgebied is onderdeel van een territorium.

VBAH: Het onderzoek van Movares naar het voorkomen van boommarters is te beperkt uitgevoerd. Er zijn geen wildcamera's met lokstoffen opgehangen t.b.v. boommarteronderzoek wat voor de boommarter het gebruikelijke hulpmiddel is om te monitoren. De camera's die er waren hingen slechts in het zuidelijke projectgebied bedoeld voor het dassenonderzoek en zonder lokstoffen. Het territorium van een boommarter beperkt zich inderdaad niet tot een deel van het projectgebied. De onderzoeken van de VBAH hebben dat aangetoond, inclusief de voortplanting.

Aandachtspunt 1

De VBAH stelt daarom dat direct begonnen wordt met boommarteronderzoek in het totale projectgebied en in een wijd gebied er omheen. Ook voor deze soort geldt een goede zorgplicht.

Pag. 18, onderdeel Boommarter, 3^e en 4^e alinea

Verwezen wordt naar te nemen maatregelen om negatieve effecten tot een minimum te beperken.

VBAH: De voorgestelde maatregelen zijn vooral technische maatregelen en aanwijzingen. Wat uiteindelijk het resultaat zal zijn van alle ingrepen door het HOV project is dat een aanzienlijk deel van het huidige boommarter leefgebied in Monnikenberg en Anna's Hoeve is verdwenen. Datzelfde is gebeurd of gaat op korte termijn gebeuren in aanliggende natuurgebieden van Monnikenberg en Anna's Hoeve. Zie ook datgene wat hierover is opgemerkt bij paragraaf 2.9 *Blijft er genoeg leefgebied over na het HOV project?*

2.11 Extra compenserende maatregelen

Ter compensatie van de komende vernietiging van rust- en nestbomen zijn er 4 boommarterkasten in Monnikenberg opgehangen. De VBAH stelt voor om op korte termijn ook in Anna's Hoeve een viertal boommarterkasten op te hangen voor de daar aanwezige boommarters. Deze dienen ter compensatie van de oude, dikke bomen die daar gekapt gaan worden. (NB: van het gebruik van boommarterkasten moet in het algemeen echter niet teveel verwacht worden, maar niets doen is geen optie).

Met het beheer in Anna's Hoeve en Monnikenberg moet ingespeeld worden op habitatwensen van boommarters. Hierbij worden aanwezige oude loof- en naaldbomen met nestholten van zwarte en groene specht zo lang mogelijk gespaard, (inclusief hun 'krooncontact' met naburige bomen), variatie wordt nagestreefd, en bij dunning rekening gehouden met boommarters. Aanplant van besdragende bomen en struiken wordt ook aanbevolen, hiervan profiteren ook de dassen.

Deze maatregelen moeten worden opgenomen in de lopende en komende beheermaatregelen bij het Goois Natuurreservaat.

2.12 Monitoring en aanbevelingen

Het gehele HOV project en de aanleg van een nieuwe weg betekenen voor alle diersoorten een enorme ingreep in hun leefgebieden. Het is daarom zeer belangrijk en onontkoombaar dat de veranderingen die zullen optreden op een zo goed mogelijke manier in beeld gebracht gaan worden.

Dat is de overheid verplicht aan de natuur, planten en dieren, en aan de burgers die gebruik maken van die natuur. Voor de komende generaties is het van belang inzicht te hebben en te houden wat zich in de natuurgebieden afspeelt, wat gaat er goed en wat gaat er niet goed. Alleen dan kan sprake zijn van het in standhouden van de natuur op een kwalitatief goede manier.

- 1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de boommarterstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.**
- 2. Dit programma volgt jaarlijks de boommarters die aanwezig zijn, doet onderzoek naar voortplanting en natuurlijke nestplaatsen, onderzoekt het gebruik van de boommarterkasten en regelt herstel van boommarterkasten.**
- 3. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.**
- 4. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.**
- 5. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.**

3. Dassen

Over Monnikenberg is bekend dat er dassen voorkomen, meerdere onderzoeken hebben dat jarenlang aangetoond. Van Anna's Hoeve is hierover niets bekend, maar vrij zeker komt dat omdat hiernaar niet eerder onderzoek is gedaan. Ook niet in het kader van het HOV project en de aanleg van een nieuwe weg. De overheid en de natuurbeheerder zijn er kennelijk van uitgegaan dat dassen er niet aanwezig zullen zijn.

3.1 Dassen op Monnikenberg

In april 2018 is door de VBAH onderzoek gestart naar de locaties waar volgens Tauw alleen vluchtpijpen zouden zijn in het zuidelijke HOV plangebied. Al snel werd een vluchtpijp gevonden, welke direct als mogelijke burcht te benoemen was gezien de zes aanwezige pijpen waarvan er één duidelijk belopen was (foto: 6-5-2018). Deze locatie is in het onderzoek van 2018 door Movares als bijburcht betiteld (zie Figuur 4 hierna).

Deze waarneming van een mogelijke burcht was voor de VBAH de aanleiding om nader onderzoek te doen met behulp van wildcamera's.

Door de VBAH zijn daarna vanaf 2 mei 2018 tot heden op wisselende momenten 2-4 wildcamera's geplaatst.

6-5-2018

DASSEN in MONNIKENBERG						
	datum	aantal	tijd	locatie	video's	bijzonderheden
1	21-11-2018	1	17:50	P3	5	gaat burcht in en uit
2	21-11-2018	1	22:33	P3	2	gaat burcht in
3	25-11-2018	1	6:28	P4	1	links op achtergrond
4	4-12-2018	1	2:04	P4	1	kort, onder in beeld
5	4-12-2018	1	20:02	P4	3	foer., krabt zich
6	6-12-2018	1	19:43	P4	1	foeragerend, mooi in beeld
7	7-12-2018	1	20:35	P4	1	foeragerend
8	10-12-2018	1	2:46	P4	3	foer., waakzaam, mooi(V48)
9	10-12-2018	1	5:47	P4	2	waakzaam, weglappend
10	10-12-2018	1	20:22	P3	1	rechtsboven; regen
11	14-12-2018	1	20:28	P4	1	passerend
12	16-12-2018	1	20:08	P4	1	kort, rechtsonder
13	20-12-2018	1	1:59	P4	1	ruikt bij pindakaas, loop weg
14	20-12-2018	1	6:48	P3	1	foeragerend nabij burcht
15	22-12-2018	1	22:53	P4	1	foeragerend
16	23-12-2018	1	5:13	P3	1	foeragerend
17	24-12-2018	2	22:56	P4	1	komen aanhuppelen; rennend
18	24-12-2018	2	22:57	P3	1	met kont tegenelkaar duwend
19	24-12-2018	1	22:57	P3	1	vlakbij burcht
20	25-12-2018	2	4:13	P3	1	foeragerend nabij burcht
21	25-12-2018	1	4:18	P4	1	aanlopen, foerageren
22	25-12-2018	1	8:03	P3	1	foeragerend
23	25-12-2018	1	8:04	P3	1	gaat burcht in
24	28-12-2018	1	22:13	P4	1	foeragerend

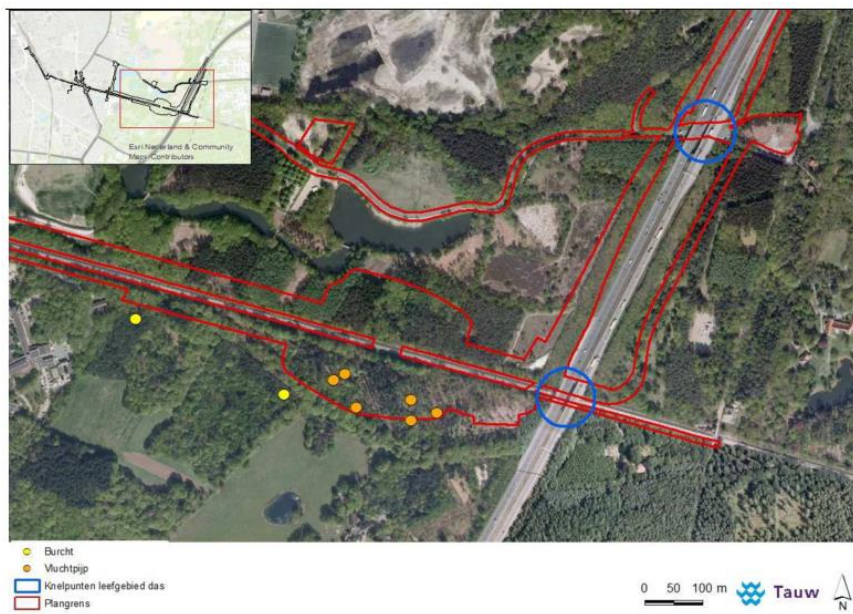
Vanaf 21-11-2018 kwamen de dassen in beeld van de camera's. De gegevens daarvan zijn samengevat in de tabel. Deze tabel geeft alleen de periode aan van 21-11-2018 tot en met 31-12-2018. Door tijdgebrek is er nog geen soortgelijk overzicht voor 2019.

Op de camera beelden is **vanaf 12-4-2019** te zien dat er bij een burcht niet alleen **2 volwassen dassen aanwezig zijn maar ook 2 jonge dassen** die daar dit jaar geboren zijn. Een maand later zijn de jonge dassen al flink gegroeid.

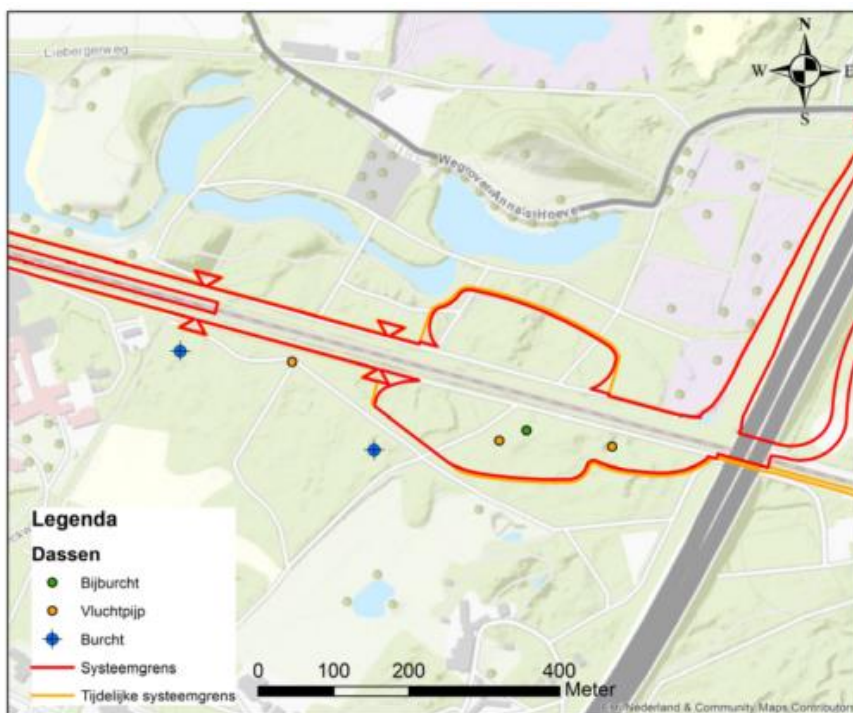
Captures uit video's Monnikenberg, ©Jelle Harder, VBAH

Burchten, bijburchten en vluchtpijpen op Monnikenberg

Figuur 3.8 Oude vluchtpijpen, burchten en faunapassages (knelpunten leefgebied) van das

Door Tauw, Ecologische Effectbepaling HOV in 't Gooi (2016), wordt op pag. 35 figuur 3.8 getoond met wat genoemd wordt oude vluchtpijpen en burchten van de das. In de figuur staan **in het plangebied 6 vluchtpijpen** en net buiten het plangebied **2 burchten**.

Figuur 4: Verblijfplaatsen van de das die zijn onderzocht..

In HOV 't Gooi: Activiteitenplan (Movares, 2018) staat op pag. 11 bijgaande Figuur 4. Hier worden als verblijfplaatsen voor de das genoemd **in het plangebied 1 bijburcht en 2 vluchtpijpen**. Net buiten het plangebied **2 burchten en 1 vluchtpijp**.

De burchten in beide figuren komen overeen. Verder zijn er de nodige verschillen. Opgemerkt wordt dat 'pijpen niet meer aanwezig waren' in 2018. Door de VBAH is IN 2019 gezien dat de bijburcht in het plangebied 6 of 7 gangen heeft. In hoeverre kunnen andere pijpen gemist zijn door Movares?

Aandachtspunt 1

Het verstoren van een burcht kan net zo nadelig zijn als beschadigen of vernielen. Het is wettelijk verplicht om alle aanwezige bijburchten/vluchtpijpen vóór aanvang van ingrepen in het landschap

goed in beeld te hebben en deze te monitoren op de aanwezigheid van dassen (en/of boommarters).

3.2 Aantasting foerageergebieden

Geconstateerd moet worden dat de bedreigingen van de dassen op Monnikenberg niet alleen komen door de bedreigingen van de HOV busbaan die voor vernietiging van een goed leefgebied met burchten en vluchtpijpen zorgt. Andere bedreigingen hebben te maken met de herinrichtingsplannen van het Goois Natuurreservaat voor dit gebied.

Natuur- en landschapsplan Monnikenberg

Vooraf dit gegeven: Het landgoed Monnikenberg maakt deel uit van het kerngebied van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Dit betekent dat wijzigingen van functies op het landgoed niet ten koste mogen gaan van natuur en dat versterking van natuurwaarden wordt nagestreefd. Dat geldt niet alleen bij de aanleg van een HOV busbaan maar ook voor functiewijzigingen zoals hierna genoemd.

In het 'Natuur- en Landschapsplan Monnikenberg', door het Goois Natuurreservaat vastgesteld op 26 november 2015, staat op pag. 5 de hierboven afgebeelde toekomstige inrichtingskaart.

Vergelijken we de kaart met de huidige situatie in het veld dan blijkt dat bij uitvoering van de plankaart de belangrijkste voedselgebieden van de dassen op Monnikenberg zullen verdwijnen. Het gaat daarbij om het grote, centraal gelegen weiland (waarin het Monnikenwater ligt), de aan de westkant gelegen grote akkers en de voormalige kwekerij aan de oostkant van de A27. Deze laatste is door Rijkswaterstaat inmiddels afgegraven als aansluitend onderdeel van de aanleg van de faunatuunnel onder de A27.

Vanuit het Natuur- en landschapsplan zullen weiland en akkers helemaal worden afgegraven waarbij de verrijkte bovenlaag wordt verwijderd. Deze ingrepen betekenen echter een wijziging van functies, wat ten koste zal gaan van het leefgebied van de dassen. Weiland en akkers vormen samen naar schatting **20 ha** welke als het allerbelangrijkste foerageergebied verloren zal gaan.

Een goed leefgebied voor dassen bestaat namelijk uit kleinschalig cultuurlandschap met een flink areaal goed bereikbare en bemeste weilanden. De das kan weliswaar als een alleseter beschouwd worden, maar regenwormen vormen jaarrond het stapelvoedsel voor de das. De gezochte regenwormen bevinden zich in de verrijkte bovenlaag van het weiland, akkers (en voormalige kwekerij). Niet verwonderlijk dus dat dassenburchten en bijburchten op Monnikenberg dicht bij dat grote weiland liggen.

Met uitvoering van het Natuur- en landschapsplan wordt beoogd dat met het verwijderen van de verrijkte bovenlaag een situatie ontstaat voor heideontwikkeling en op een deel schraal grasland. Zie beide afbeeldingen uit het Natuur- en landschapsplan.

Bestaande situatie (links) en impressie nieuwe situatie na herstel van het Monnikenwater (rechts)

Heidegebieden en schraal grasland zijn voor dassen echter geen geschikt habitat om aan het stapelvoedsel, regenwormen, te komen. Maar vreemd genoeg vermeldt het Natuur- en landschapsplan dat dassen in dit (vrij droge) open landschap, zullen gaan foerageren (pag. 7). Ook wordt opgemerkt dat de das hier een doelsoort is van het klein agrarisch landschap (pag. 15). Wordt hiermee dan de heide bedoeld? Bekend is toch dat dassen hun voedsel zoeken in weiland, akkers, boomgaarden, bosjes, heggen, enzovoort? Heidevelden worden daarbij niet genoemd!

Het is opmerkelijk dat de overheid en het Goois Natuurreservaat enerzijds er alles aan doen de dassen in de regio meer overlevingskansen te geven met de aanleg van dure tunnels, rasters en zelfs ecoducten. Maar dat anderzijds het geen enkel probleem lijkt te zijn om de kwaliteit van dat leefgebied onbruikbaar te maken voor diezelfde dassen!

Aandachtspunt 2

De hiervoor geschetste handelwijze is niet in overeenstemming met de uitgangspunten van het NNN. Daarin staat juist dat “wijzigingen van functies op het landgoed niet ten koste mogen gaan van natuurwaarden!” Alleen al door de functiewijzigingen van het weiland en de voormalige akkers gaat het om circa 20 ha foerageergebied van de dassen wat verandert en daardoor zo goed als onbruikbaar wordt. Voor deze foerageergebieden zijn geen alternatieven aanwezig! Het Natuur- en landschapsplan heeft met deze wijziging van functies geen rekening gehouden. Wettelijk gezien is daarom de uitvoering hiervan op deze manier niet toegestaan.

3.3 Relatie foerageergebieden en HOV busbaan

Hoe zit het nu in werkelijkheid met dat behouden van die foerageergebieden tijdens de werkzaamheden? In het onderwerp hierboven is al vermeld dat het Goois Natuurreservaat een door het bestuur goedgekeurd Natuur- en landschapsplan heeft. Een van de doelen hierin is om op de huidige foerageergebieden van de dassen: weiland, akkers (en voormalige kwekerij), heideontwikkeling toe te passen. Om dat te bereiken worden die terreinen afgegraven. Wat gebeurt er dan met de afgegraven grond? Die wordt gebruikt voor de aanleg van de kilometers lange grondwallen van 4 meter hoog en 20 meter breed die langs de nieuwe HOV busbaan en nieuwe weg moeten komen!

Het zal duidelijk zijn dat dit gelijktijdig, direct aansluitend, gebeurt met de aanleg van de busbaan. De afgegraven grond moet namelijk voor een deel over de toekomstige ruwe versie van het ecoduct naar de noordkant van de spoorbaan gebracht worden.

De provincie Noord-Holland is nauw betrokken bij de realisering van de grondwallen. In de voorliggende plannen van het HOV project wordt echter nergens melding gemaakt van het feit dat de

grond voor de grondwallen wordt verkregen door afgraven van weiland, akkers en voormalige kwekerij op Monnikenberg.

In de link staat het Natuur- en landschapsplan van Monnikenberg.

http://www.planmonnikenberg.nl/upload/File/natuur_en_landschapsplan_monnikenberg_vastgeste_id_26_november_2015_1.pdf

Op pagina 7 en 8 lezen we:

Afgraven weiland 35.000 m³, afgraven akkers 25.000 m³ en afgraven voormalige kwekerij 5.000 m³. Bij elkaar wordt 65.000 m³ grond verwijderd waarop de dassen nu nog hun voedsel zoeken. Een oppervlak van naar schatting 20 ha foerageergebied gaat daarmee verloren.

In het Natuur- en landschapsplan wordt met geen woord gerept over wat er met de afgegraven grond gaat gebeuren!

In een memo d.d. 7-10-2016 van de RVO, Team Advisering Natuurwetgeving aan Team Vergunningen Natuur staat op pagina 8 over dassen het volgende:

*“Omdat de graslanden die voor de das het **meest interessant zijn als foerageergebied buiten de invloedsfeer** van de werkzaamheden liggen zal het grotendeel van het foerageergebied tijdens de werkzaamheden **behouden blijven**”.*

Op 30-4-2018 zond de VBAH een zienswijze naar de RVO. Een onderdeel daarin gaat over dassen op Monnikenberg. In het hoofdstuk ‘Foyerageergebied’ staan belangrijke opmerkingen en meningen die nog steeds van kracht zijn.

Enkele citaten van **Movares** (in verweer provincie NH, 3-11-2017):

- *De graslanden ten zuiden van de spoorlijn, op Monnikenberg, lijken voor de das het meest interessant als foerageergebied.*
- *Negatieve effecten op het foerageergebied van de das door de ontwikkelingen op het landgoed Monnikenberg zijn niet met zekerheid uit te sluiten.*
- *Het oppervlak aan belangrijk foerageergebied dat ...verdwijnt, is in dusdanige mate dat negatieve effecten op noodzakelijke voedselbeschikbaarheid op voorhand niet zijn uit te sluiten.*

Enkele citaten van **ROV, Team Vergunningen Natuur** (in verweer provincie NH, 3-11-2017):

- *De VBAH betwist terecht dat er geen nadelige gevolgen zullen optreden en de dassen over voldoende alternatieven zouden beschikken in de omgeving van het plangebied.*
- *Ook de ingrepen in de plannen van het GNR zijn nadelig voor de dassen.*

Aandachtspunt 3

Er kan met de beoogde uitvoering helemaal geen sprake zijn van het behouden blijven van de meest interessante foerageergebieden voor dassen zoals eerder al door de VBAH genoemd, nu ook door Movares en de RVO beoordeeld zijn!

Voor het verkrijgen van een ontheffing voor de diverse plant- en diersoorten zijn aanvragen ingediend bij de RVO en daarna bij de RUD NHN.

Het is bij de VBAH niet bekend of en zo ja wanneer het Goois natuurreservaat een ontheffing heeft aangevraagd en verkregen voor de ontgronding van het weiland, akkers en voormalige kwekerij. Indien er al een ontheffing is verkregen zal deze ingetrokken moeten worden omdat het afgraven tevens het einde zal zijn van een populatie dassen op Monnikenberg.

Is er geen ontheffing verleend dan moet het Goois Natuurreservaat de aanvraag heroverwegen gezien het grote belang van de dassen in hun eigen natuurgebied.

Aandachtspunt 4

De weergave van de feiten betreffende de aantasting van het leefgebied van de dassen met daarin

begrepen de burchten, bijburchten en de foerageergebieden is onvolledig, onzorgvuldig en daarmee onbetrouwbaar.

De aantasting door de plannen voor de HOV busbaan en nieuwe weg hebben al levensbedreigende gevolgen voor het leefgebied van de dassen op Monnikenberg. Uitvoering van de plannen in het Natuur- en landschapsplan Monnikenberg van het Goois Natuurreservaat kunnen de doodsteek worden voor de huidige dassenpopulatie op landgoed Monnikenberg!

Op basis hiervan kan geen goedkeuring gegeven worden aan een ontheffing van de Wet Natuurbescherming.

De grond voor de beoogde grondwallen zal van elders aangevoerd moeten worden!

Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi

*Door de **Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi** is in 2018 in overleg met de VBAH een uitgebreid onderzoek gedaan naar burchten, bijburchten en sporen van dassen op Monnikenberg. De informatie daarin vermeld is nog steeds van toepassing en beschouwen wij als te zijn ingelast in deze zienswijze. Het betreft rapport **'Wettelijk beschermde gebiedsfuncties voor de Das (Melis melis) gemeente Hilversum, 14 juni 2018'**. (Bijlage 1).*

*Als vervolg en aanvulling op Bijlage 1 heeft de Stichting Dassenwerkgroep Utrecht & 't Gooi een tweede onderzoek gedaan. Het betreft: **'Advies bij ontheffing Wet Natuurbescherming inzake de Das op landgoed Monnikenberg, 4 juni 2019'**. (Bijlage 2)*

De informatie in bijlage 2 beschouwen wij als te zijn ingelast in deze zienswijze.

3.4 Dassen in Anna's Hoeve

De afgelopen jaren is in opdracht van de provincie Noord-Holland door diverse ecologische adviesbureaus onderzoek gedaan naar planten en dieren in Monnikenberg en Anna's Hoeve.

In die rapporten is duidelijk te zien dat de aandacht van de onderzoeken vooral gericht is geweest op Monnikenberg en in veel mindere mate op Anna's Hoeve.

Misschien kan wel gesteld worden dat, waar het gaat om Anna's Hoeve, de onderzoeken te kort zijn geschoten voor wat betreft de das en ook de boommarter. De VBAH stelde vast dat naar beide soorten in Anna's Hoeve geen onderzoek is gedaan. Dat was de aanleiding om in navolging van de VBAH actie op Monnikenberg ook in Anna's Hoeve wildcamera's te gaan plaatsen.

Camera's werden geplaatst aan de oostkant van de A27 tussen de A27 en de dr. Albert Schweitzerweg. Deze zone die direct naast de A27 loopt, kan beschouwd worden als een gebied waarlangs dieren kunnen migreren. Ze worden daarbij 'gestuwd' door met name de A27 die slechts passeerbaar is onder de viaducten. Daarnaast kan dit gebied ook onderdeel uitmaken van een permanent territorium van zoogdieren waaronder de das.

In de hoop meer inzicht te krijgen over de dieren die in het gebied oostelijk van de A27 voorkomen zijn door de VBAH twee wildcamera's geplaatst. De eerste op 20 juni 2018, de tweede op 28 juli 2018. Beide camera's zijn nog steeds in bedrijf.

Op 28 juli 2018 is ook een wildcamera geplaatst in een bosperceel oostelijk van de A27 nabij de spoorbaan. Deze laatste camera is begin september 2018 weer verwijderd. De aangebrachte visolie lokte teveel loslopende honden naar de plek van de camera.

Tot verrassing werden in dit deel ten oosten van de A27 dassen op de camera vastgelegd.

Het betreft individuele dieren die zich af en toe lieten zien.

Opvallend waren de regelmatig aanwezige wroetsporen en snuitputjes in het gebied wat duidt op regelmatige bezoeken aan het gebied.

DASSEN in ANNA'S HOEVE						
	datum	aantal	tijd	locatie	video's	bijzonderheden
1	5-10-2018	1	3:38	P3	1	Snuffelt aan visolie op stam
2	10-10-2018	1	0:53	P4	1	Foeragerend, mooie opname
3	5-11-2018			P4		Wroetsporen van een Das
4	9-11-2018			P4		2 duidelijke foerageerplekken
5	19-11-2018	1	2:51	P3	1	Snuffelt bij cameraplek, loopt door
6	27-11-2018			P4		Dassen wroetsporen bij cameraplek
7	27-11-2018			P3		Dassen wroetsporen nabij A27
8	18-12-2018			P4		Wroetsporen en putjes van Das

Door tijdgebrek is de uitwerking voor 2019 nog niet gedaan.

Onderzoek van het betreffende gebied heeft nog niet opgeleverd dat er een dassenburcht of bijburchten zijn gevonden. De kans is groot dat de waargenomen dassen het gebied beschouwen als een onderdeel van hun territorium met mogelijk een burcht oostelijk van de dr. Albert Schweitzerweg. Dat neemt niet weg dat aantasting van dit deel van het territorium in strijd is met de Wet natuurbescherming.

Aandachtspunt 5

Het is nodig nader onderzoek in de omgeving van de nu waargenomen dassen te doen en een plan op te stellen welke handelingen wel of niet of anders gedaan moeten worden bij de aanleg en inrichting van de nieuwe weg in dit deel van Anna's Hoeve.

3.5 Opmerkingen m.b.t. de ontheffing van 24-4-2019 (Algemene voorschriften)

Voorschrift 12

Er dient gewerkt te worden tussen zonsopgang en zonsondergang, zo staat vermeld.

In de recente publicatie van Das&Boom, okt. 2018, 'Aanbevelingen dassenbeleid voor de provincies Utrecht en Noord Holland', wordt veel belangrijke informatie gegeven t.b.v. een duurzame dassenpopulatie. Pag. 29 geeft een duidelijke tijd aan voor voorschrift 12. Dit moet overgenomen worden in de ontheffing.

- Tussen 07.00 uur en 18.00 uur moeten dus incidentele verstorende activiteiten binnen een straal van 50 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de dassenburcht worden voorkomen
- Tussen 18.00 uur en 07.00 uur moeten verstorende activiteiten binnen een straal van 200 meter van de meest nabijgelegen toegang tot de dassenburcht worden voorkomen.

Voorschrift 15 en 40

Op de aangegeven locatie aan de noordzijde van de spoorbaan komt het fietspad te lopen van de nieuwe weg. Er is daar dan geen ruimte voor een stobbenwal.

Voorschrift 36

Opgemerkt wordt dat de te plaatsen hekken niet ondergraafbaar mogen zijn.

De VBAH wijst er op dat bouwhekken hier niet geschikt voor zijn. Net als elders langs wegen gebeurt, zal er een geschikt hekwerk moeten worden ingegraven.

De VBAH wijst er op dat het hekwerk langs de spoorbaan op veel plaatsen gemakkelijk onder het hek te passeren is door marters en dassen. Dit kan een probleem zijn bij uitvoering van het HOV project en in de toekomstige situatie.

Voorschrift 43

Hoe en wanneer worden de mogelijke/aanwezige wissels in beeld gebracht. Waar in te zien?

Op pag. 31 van de recente publicatie van Das&Boom, okt. 2018, 'Aanbevelingen dassenbeleid voor de provincies Utrecht en Noord Holland' staat bij hoofdstuk 5.b **Permanente- en overige ruimtelijke ingrepen in dassenleefgebied.**

Daar staat o.a. het volgende waarvan het goed is daar rekening mee te houden en naar te handelen:

Ecologische overwegingen

Vanuit het streven een dassenpopulatie te verkrijgen met optimale dichtheden en verspreiding, zijn negatieve ingrepen in het leefgebied van de das ongewenst.

Die optimale dichtheid van de dassenpopulatie wordt deels bepaald door de aanwezigheid van landschapselementen en het voedselaanbod van het foerageergebied.

De lokaal nagestreefde gunstige staat van instandhouding van de das wordt aangetast, wanneer de ruimtelijke mogelijkheden voor verspreiding van de das doorbroken, verbrokkeld of verkleind worden.

De lokaal nagestreefde gunstige staat van instandhouding van de das wordt aangetast, wanneer de ruimtelijke mogelijkheden voor verspreiding van de das doorbroken, verbrokkeld of verkleind worden.

Dat gebeurt onder meer wanneer;

- de ecologische functionaliteit van dassenburchten wordt aangetast, bijvoorbeeld door verstoring of aantasting van de dekking op of rond de burcht.
- het foerageergebied verslechterd of verkleind wordt.
- wanneer de toegankelijkheid van het foerageergebied verslechtert, bijvoorbeeld door het verdwijnen van geleidende elementen zoals houtwallen of hagen.
- er wegen worden aangelegd zonder voorzieningen die dassen beschermen tegen het verkeer.
- een gekartelde bosrand wordt vol geplant.
- een gevarieerd voedselaanbod voor de das onbereikbaar wordt door monocultuur.
- er onvoldoende jaarrond voedselaanbod (bemest grasland) overblijft in de directe omgeving van een hoofdburcht (binnen 500m).
- er barrières, zoals wegen of waterwegen, worden gecreëerd, die lokale dassenpopulaties isoleren van andere populaties.
- activiteiten plaatsvinden, die leiden tot kwaliteitsverlies van het leefgebied als voedselbron.

Wanneer door ingrepen het leefgebied van de das verslechterd of gereduceerd wordt, kan dat alleen toegestaan worden, wanneer er zodanige compensatie en/of mitigatie plaatsvindt, dat de verslechtering wordt opgeheven of zo klein mogelijk wordt gemaakt.

Wanneer dat niet het mogelijk is, zal de ingreep niet kunnen plaats vinden.

Voor een hoofdburcht is het van essentieel belang, dat er binnen een straal van 500 meter⁴² voldoende voedselaanbod (primair voedselgebied zoals grasland met voldoende aanbod van regenwormen) en beschutting aanwezig is (blijft). Omdat elke (hoofd)burcht als kraamburcht gebruikt kan worden, moeten de eisen, die aan kraamburchten gesteld worden, gelden voor alle (hoofd)burchten.

Omdat een das tijdens de voortplantingsperiode (december tot en met juni) aan de kraamburcht gebonden is, is het voor het garanderen van de voortplantingsfunctie van die kraamburcht noodzakelijk, dat er in de directe nabijheid voldoende voedsel beschikbaar is. De optimale voortplantingsmogelijkheden van een dassenfamilie zijn van cruciaal belang om te kunnen overleven.

Voor de lokale gunstige staat van instandhouding zijn de foerageermogelijkheden binnen een straal van 500 meter dus van groot belang.

Ruimtelijke ingrepen op of in de leefomgeving⁴³ van een dassenburcht zijn een bedreiging voor de functionaliteit als voortplantings- en rustplaats.

3.6 Monitoring en aanbevelingen

Het gehele HOV project en de aanleg van een nieuwe weg betekenen voor alle diersoorten een enorme ingreep in hun leefgebieden. Het is daarom zeer belangrijk en onontkoombaar dat de veranderingen die zullen optreden op een zo goed mogelijke manier in beeld gebracht gaan worden. Dat is de overheid verplicht aan de natuur, planten en dieren, en aan de burgers die gebruik maken van die natuur. Voor de komende generaties is het van belang inzicht te hebben en te houden wat zich in de natuurgebieden afspeelt, wat gaat er goed en wat gaat er niet goed. Alleen dan kan sprake zijn van het in standhouden van de natuur op een kwalitatief goede manier.

- 1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de dassenstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding**

en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.

2. In het plan worden maatregelen opgenomen en uitgevoerd die de kwaliteit van het dassenleefgebied gaan versterken. De uitwerking daarvan kan op korte termijn beginnen en zo mogelijk meeliften met het HOV project dat enkele jaren duurt.
3. Onderdeel van het nieuwe plan is ook het volgen van de beoogde kwaliteitsverbetering. Waar nodig kan vanuit de monitoring worden bijgestuurd in het beleid en beheer.
4. Van de voortgang en monitoring wordt jaarlijks kort verslag gedaan. Deze informatie is beschikbaar voor betrokkenen.
5. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.
6. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de start van de kwaliteitsverbetering. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

4. Hermelijn en Wezel

Vanuit de natuuronderzoeken van Tauw vond de provincie het niet nodig om n.a.v. alle uit te voeren ingrepen voor het HOV project en nieuwe weg onderzoek te doen naar kleine marterachtigen. Soorten als hermelijn, wezel en bunzing zouden hier namelijk niet voorkomen. Zonder nader onderzoek te doen werd dit in de publicatie van Tauw opgenomen.

Deze handelwijze door de provincie, om geen onderzoek naar kleine marters te doen, werd gevolgd omdat voor deze soorten vóór de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming geen ontheffing nodig was. De VBAH heeft dit een vreemd standpunt gevonden omdat de burgers van de overheid mogen verwachten dat de overheid ook de kleine marters beschermd. Bekend is toch vooral dat de kleine marterachtigen het heel moeilijk hebben in ons land en in aantal achteruitgaan. Een belangrijke reden om juist wel onderzoek te doen en eventuele locaties van deze dieren extra aandacht te geven en te beschermen. Dat moet los gezien worden van de fingerende wetgeving waarvan de provincie wist dat die per 1-1-2017 zou veranderen. Voor het doen van nader onderzoek was in principe geen enkele belemmering. Geen onderzoek doen zou de algemene zorgplicht voor deze soorten er niet makkelijker op maken.

De VBAH heeft in eerdere zienswijzen haar verwondering hierover uitgesproken. Bij projecten die van groot maatschappelijk belang zijn en een enorme impact hebben op het landschap, de flora en de fauna is het noodzakelijk juist wel onderzoek te doen naar kleine marterachtigen. Van te voren moet zo duidelijk mogelijk zijn welke planten en dieren er zijn en welke soorten nadelige gevolgen kunnen hebben van alle ingrepen in het landschap. Kleine marterachtigen horen daar ook bij in een landschap zoals dat aanwezig is in Monnikenberg en Anna's Hoeve. In de huidige praktijk zijn kleine marterachtigen helaas nauwelijks of niet in beeld bij de terreinbeheerders.

De eerdere afwijzende benadering van de provincie om onderzoek te doen is mede dankzij de zienswijzen van de VBAH omgezet in het doen van nader onderzoek in 2018 door Movares in opdracht van de provincie.

4.1 Onderzoek door Movares

Door Movares is in 2018 onderzoek gedaan naar het voorkomen van kleine marterachtigen. Bij de ontvangen rapporten van Movares stelt de VBAH de volgende opmerkingen en vragen:

Activiteitenplan, pag. 15 Kleine marterachtigen

Er zijn cameravallen en sporenbuizen gebruikt in Anna's Hoeve. Elders wordt gemeld dat er ook onderzoek is gedaan in Monnikenberg.

VBAH: Hierover ontbreekt alle informatie van Monnikenberg waar en hoe dat is gedaan. Vermeld wordt slechts dat er geen kleine marters zijn aangetroffen. Informatie hierover is gewenst.

Activiteitenplan, pag. 28 Uitvoeringsfase

Er treedt ruimtebeslag op bij twee marterverblijfplaatsen. Dat geldt ook voor (tijdelijk) leefgebied. Negatieve effecten worden verwacht door licht, geluid en trillingen. Er blijft voldoende alternatief leefgebied over.

VBAH: Deze korte tekstweergave heeft betrekking op het plangebied in Anna's Hoeve. Het geeft aan dat er gedurende de bouwfase van circa drie jaar het leefgebied niet alleen verstoord wordt, maar helemaal wordt verwijderd door de aanleg van de nieuwe weg die precies over de belangrijkste vastgestelde migratieroute van wezels en hermelijnen loopt.

Er is hier geen sprake van een tijdelijke situatie, dit belangrijke deel van het leefgebied is definitief verloren bij aanvang van de werkzaamheden.

De opmerking dat nog voldoende leefgebied overblijft, is niet met feiten ondersteund. Daar is helemaal geen onderzoek naar gedaan. **Ten behoeve van de ontheffing moet worden nagegaan welke alternatieven werkelijk geschikt zijn voor hermelijn en wezel.**

Activiteitenplan, pag. 28 Gebruiksfase

In de eindfase van de HOV werkzaamheden is er minder leefgebied over. Door het ecoduct kunnen gebieden ten zuiden van het spoor door kleine marters beter bereikt worden. De HOV baan kan in de eindsituatie zorgen voor verstoring door geluid en licht. Er is echter voldoende alternatief leefgebied.

VBAH: Per saldo is er dus minder leefgebied als gevolg van de aanleg van de HOV busbaan en de aanleg van de nieuwe weg. Dat er voldoende geschikt en kwalitatief goede alternatieve leefgebieden zijn is niet daadwerkelijk onderzocht en aangetoond. Op een kaart staan slechts een paar groene vlakken ingekleurd.

Dat het ecoduct er voor zal zorgen dat marters dan pas de spoorbaan kunnen oversteken is een misvatting. Deze dieren kunnen nu al op diverse plekken de spoorbaan passeren via een overweg, maar vooral ook door op veel plaatsen onder de hekken langs de spoorbaan door te lopen. Mogelijk kunnen ze zelfs door de hekken heen kruipen.

Activiteitenplan, pag. 35 Marterhoop

Ter compensatie worden twee marterhopen aangelegd. De in- en uitgang van deze rustplaatsen biedt dekking en staat in verbinding met groene elementen. De rustplaats kan zo veilig bereikt worden.

In de ontheffing van 24-4-2019 geeft afbeelding 10 van de bijlage de locaties aan van de twee marterhopen.

VBAH: Het is een goed plan om marterhopen aan te leggen. De VBAH is in dit geval echter van mening dat de gekozen locaties, afgebeeld op afbeelding 10 van de ontheffing, totaal verkeerd gekozen zijn.

Ten eerste komt er langs de spoorbaan een nieuwe weg te lopen met aan de noordzijde ervan een grondwal van 4 m hoog en aan de voet 20 m breed. Tussen grondwal en waterpartij komt een wandelpad te lopen. Nieuwe weg met fietspad + grondwal + wandelpad zal naar schatting een breedte hebben van 40 m. Bekend is verder, dat juist in dit deel van Anna's Hoeve het meest intensief gewandeld wordt en in veel gevallen om de loslopende hond (en) uit te laten.

De vraag kan gesteld worden hoe de marters hierop gaan reageren? Het antwoord is niet moeilijk: Ze zullen van een marterhoop op die plekken geen gebruik gaan maken. **De provincie moet hier voor een andere, betere oplossing gaan zorgen.**

Aanvullend onderzoek, pag. 11-13 Kleine marterachtigen

Aan de noordkant van de spoorbaan in Anna's Hoeve is de trefkans op een wezel en hermelijn het grootst. Deze zone langs het hek kan als een belangrijke corridor beschouwd worden. Om die reden is hier het onderzoek uitgevoerd met camera's en sporenbuizen. Kleine marterachtigen kunnen verder het hele gebied gebruiken als looproute.

VBAH: Door de aanleg van de nieuwe weg zal juist de belangrijke corridor langs de spoorbaan helemaal verdwijnen. Dit is niet alleen een corridor maar kan vrij zeker ook beschouwd worden als een belangrijk leefgebied. Zie ook figuur 9 pag. 12 van het Aanvullend onderzoek.

Door de aanleg van de nieuwe weg wordt ook het potentiële leefgebied in de westhoek van Anna's Hoeve flink aangetast en zwaar onderdruk gezet. Ook de aanleg van de verhoogde busbaan parallel aan de A27 zorgt voor aantasting van het potentiële marterleefgebied.

Kortom, van het mogelijke leefgebied blijft niet veel meer over.

4.2 Monitoring en aanbevelingen

Het gehele HOV project en de aanleg van een nieuwe weg betekenen voor alle diersoorten een enorme ingreep in hun leefgebieden. Het is daarom zeer belangrijk en onontkoombaar dat de veranderingen die zullen optreden op een zo goed mogelijke manier in beeld gebracht gaan worden. Dat is de overheid verplicht aan de natuur, planten en dieren, en aan de burgers die gebruik maken van die natuur. Voor de komende generaties is het van belang inzicht te hebben en te houden wat zich in de natuurgebieden afspeelt, wat gaat er goed en wat gaat er niet goed. Alleen dan kan sprake zijn van het in standhouden van de natuur op een kwalitatief goede manier.

1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de kleine marterstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.
2. De corridor langs de spoorbaan verdwijnt. Ter compensatie is het daarom noodzakelijk in de naastliggende bosgebieden en open delen een nieuwe marterroute te creëren voor de kleine marterachtigen. Ook in de westhoek van Anna's Hoeve en langs de A27 verdwijnen grote delen van het leefgebied en wordt de kwaliteit slechter. Per saldo moet het huidige geschikte marterleefgebied minimaal gelijk blijven. Met de aanleg en herstel van nieuw marterleefgebied moet zo snel mogelijk vanaf de start van de werkzaamheden begonnen worden.
3. In Anna's Hoeve moeten veel lijnvormige landschapselementen worden aangelegd die verbindende zones vormen. De elementen kunnen bestaan uit hagen, besdragende struiken, takkenrillen, greppels, bosranden met mantelzomen, ruige oevers, houtstapels, stobbenwallen, steenhopen.
4. Bij waterpartijen, ook poelen, worden lijnvormige verbindingen gecreëerd naar bosranden.
5. Langs de marterroute worden op diverse plekken ruigtes gecreëerd die dekking geven.
6. In bijvoorbeeld takkenrillen, houtstapels of stobbenwallen worden speciale nestkasten ingebouwd als schuil- en nestplaatsen.
7. De bouw van speciale marterverblijven kan overwogen worden.
8. Alle genoemde maatregelen kunnen niet alleen in Anna's Hoeve maar ook in Monnikenberg gerealiseerd worden. De af te sluiten gebieden rondom het ecoduct kunnen daarvoor als kerngebied dienen.
9. Er wordt een plan opgesteld om de genoemde compensatiemaatregelen en daarmee de kwaliteitsverbetering te gaan uitvoeren.
10. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.
11. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.
12. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.

NB

Er zijn twee zeer goede brochures beschikbaar met aanwijzingen voor landschappelijke maatregelen voor de kleine marterachtigen bunzing, wezel en hermelijn.

- **Beheerwijzer kleine marterachtigen (Zoogdiervereniging)**
https://www.silvavir.com/wp-content/uploads/2019/01/20180305_BeheerwijzerKleineMarterachtigen_DEF_klein.pdf
- **Handreiking Kleine Marters in relatie tot soortenbescherming (provincie Noord-Brabant)**
<https://www.zoogdiervereniging.nl/sites/default/files/imce/nieuwesite/Overigen/downloads/15908%20Handreiking%20kleine%20Marters%20DIGITAAL.pdf>

5. Ringslangen

In de natuuronderzoeken van Tauw wordt nauwelijks of geen informatie gegeven over het voorkomen van ringslangen. Gemeld wordt dat *'reptielen slechts sporadisch in het plangebied c.q. de omgeving daarvan voorkomen'*. Er is geen goed onderzoek naar gedaan.

In de zienswijze van de VBAH gedateerd 30-4-2018, gericht aan de RVO heeft de VBAH duidelijk aangegeven dat er wel degelijk ringslangen voorkomen. Niet alleen binnen het plangebied maar ook in de omgeving daarvan.

De eerdere afwijzende benadering van de provincie om onderzoek te doen is mede dankzij de zienswijzen van de VBAH omgezet in het doen van nader onderzoek in 2018 door Movares in opdracht van de provincie.

5.1 Onderzoek door Movares

Door Movares is in 2018 onderzoek gedaan naar het voorkomen van ringslangen.

Bij de ontvangen rapporten van Movares stelt de VBAH de volgende opmerkingen en vragen:

Activiteitenplan, pag. 22-23 Reptielen (ringslang)

Tijdens de quickscan in 2018 zijn geschikte biotopen aangetroffen binnen het plangebied. Zie Figuur 19. Er werden 2 ringslangen aangetroffen in het plangebied in de spoorberm. De noordelijke spoorberm wordt gebruikt om op te warmen, is ook geschikt als overwinteringsplek en migratieroute.

Derde ringslang nabij water (Bergvijver). Op Monnikenberg is de ringslang niet waargenomen.

VBAH: Figuur 19 beperkt zich helaas tot alleen het plangebied. Dit plangebied wordt vrijwel in zijn geheel als geschikte biotoop benoemd voor ringslangen. De situatie buiten het plangebied is niet in kaart gebracht wat als een groot gemis beschouwd moet worden. Immers, na realisering van het HOV project en de aanleg van de nieuwe weg is al het geschikte ringslangenbiotoop, wat vrijwel het gehele plangebied omvat, onbruikbaar voor ringslangen geworden.

Welke mogelijkheden er voor ringslangen zijn overgebleven in de rest van de aanliggende natuur is onbekend, dat is niet in beeld gebracht en moet zo snel mogelijk gebeuren.

Dat de ringslang op Monnikenberg door Movares niet is waargenomen betekent niet dat ze er niet zijn. Figuur 19 laat zien dat binnen het plangebied het biotoop voor de soort geschikt is. De VBAH heeft in haar zienswijze van 30-4-2018 ook op kaart aangegeven waar ringslangen zijn waargenomen.

Activiteitenplan, pag. 30 Uitvoeringsfase

In uitvoeringsfase kunnen ringslangen worden gedood. De spoorberm verliest zijn belangrijke functie voor de ringslangen. Er is voldoende alternatief leefgebied aan de noordzijde van het spoor, het heidegebied en het bosgebied.

VBAH: De hier genoemde alternatieve leefgebieden zijn voor zover na te gaan in de informatie van Movares niet onderzocht. Op figuur 19 staan ze ook niet vermeld. Zijn ze wel onderzocht dan ontbreekt hierover alle informatie. Het is daarom te gemakkelijk te verklaren dat er voldoende leefgebied overblijft terwijl een zeer belangrijk deel (wellicht het belangrijkste) wordt vernietigd. Wil de bewering standhouden dan zal er eerst onderzoek naar gedaan moeten worden.

Activiteitenplan, pag. 30 Gebruiksfase

Door de aanleg is de spoorbaan niet meer beschikbaar als opwarmplaats, overwinteringsplaats en migratieroute. Een deel van het leefgebied is verdwenen door het HOV project. Maar via het ecoduct is de zuidzijde van de spoorbaan nu bereikbaar voor de ringslang.

VBAH: Behalve door het HOV project verdwijnt er ook leefgebied door de aanleg van de nieuwe weg. Afgaande op figuur 19 (pag. 22) verdwijnen door de aanleg alle geschikte leefgebieden voor de ringslangen binnen het plangebied. Nergens wordt vermeld hoe en waar hiervoor compensatie wordt gerealiseerd.

Dat realisering van het ecoduct er voor zal zorgen dat ringslangen dan pas de spoorbaan kunnen oversteken is een misvatting. Deze dieren kunnen nu al op diverse plekken de spoorbaan passeren

via een overweg, maar vooral ook door op veel plaatsen onder de hekken langs de spoorbaan door te kruipen.

Activiteitenplan, pag. 36-37 Ringslang

Hier wordt een aantal mitigerende en compenserende maatregelen genoemd. In oktober 2018 worden de aanwezige ringslangen overgezet naar buiten het plangebied door het actief opsporen van exemplaren en ingraven van emmers. Hiertoe wordt een tijdelijk amfibieënschermbuilt geplaatst. Bij toekomstige inrichting van de gronden ten noorden van het spoor zal, voor zover mogelijk, rekening worden gehouden met de functie: locatie om op te warmen.

De verbindingzone onder de A27 ten zuiden van de weg over Anna's Hoeve blijft intact en functioneel tijdens de werkzaamheden.

VBAH: De activiteiten in oktober 2018 zijn uitgevoerd, echter op een wijze wat voor de VBAH aanleiding is geweest hierover een zienswijze in te dienen. Wij noemen het volgende:

- De provincie start het werk (te vroeg) zonder ontheffing.
- Het werk is al uitgevoerd voordat de tervisielegging is afgelopen.
- De actie om herpetofauna, waaronder kamsalamanders en ringslangen, af te vangen en de kans te geven naar veiliger locaties te gaan is veel te laat in gang gezet.
De consequenties van een te laat gestart project betekent vertraging in de tijd.
- De periode van afvangen van ringslangen, oktober, is verkeerd gekozen. Dit moet van april tot en met september.
- De zeer korte tijd dat emmers in het veld staan (2 weken) zal niet het gewenste resultaat opleveren.
- De ontheffing geeft zeer verwarrende informatie over afstanden tussen de emmers en de aantallen emmers die geplaatst moeten worden. Informatie hierover wijkt ook sterk af van andere projecten in Nederland.
- Het lijkt er op dat voorschriften om in de emmers gaten aan te brengen en graan te strooien niet zijn nageleefd.
- Het resultaat van alle inspanningen voor de ringslangen zal weinig opleveren. Hiermee is het probleem niet opgelost.
- De provincie schiet op alle fronten te kort als het gaat om de gebruikers van Anna's Hoeve van te voren en op een juiste manier te informeren over het plaatsen van amfibieënschermen in het gebied. Dit is aan alle kanten fout gegaan.

Hier is een opeenstapeling van fouten begaan. Een deel van de oplossing is dat er meer actief werk gemaakt wordt van het afvangen van ringslangen. Dat betekent dat er snel weer emmers, en nu een veel groter aantal en voorzien van een nummer, langs het scherm worden geplaatst. Bij een dagelijkse controle worden de emmers geleegd, genoteerd wat er bij welke emmer in zat. Dat werk kan gedaan worden door degene die al opdracht heeft dagelijks het scherm na te lopen om te zien of alles in orde is. Dit werk blijft zo lang mogelijk door gaan, in 2019 in ieder geval tot in het najaar. Indien mogelijk en zinvol is hierop een vervolg in 2020. Wordt er niet meer actief gewerkt aan het opvangen van ringslangen in het plangebied dan is de kans veel groter dat ringslangen gedood worden tijdens de uitvoering van de toekomstige wegaanleg.

Met een actieve werkwijze kan er meer en beter inzicht ontstaan dan maar afwachten en hopen dat ringslangen via de grondhoopjes over het scherm buiten het plangebied komen. (NB: Recent is gezien dat een grote ringslang alle moeite deed om weer in het plangebied te komen).

5.2 Opmerkingen m.b.t. de ontheffing van 24-4-2019

Pag. 6, Voorschrift 46-49

Ringslangen en andere dieren moeten via de grondhopen het plangebied verlaten (voorschrift 46). Als blijkt dat faunaschermen niet functioneel zijn dient een deskundige op zoek te gaan naar ringslangen (voorschrift 48).

VBAH: Hoe wordt vastgesteld dat alle dieren het gebied verlaten? Welke garantie is hiervoor? In 2018 stond er in oktober twee weken een aantal emmers aan de binnenkant van het amfibieënschermbuilt om zo ringslangen en bijvoorbeeld amfibieën op te vangen. Waarom zijn die

emmers in 2019 niet opnieuw geplaatst? Zie ook hierboven bij 'Activiteitenplan, pag. 36-37 Ringslang'. Zijn de afvangresultaten van 2018 beschikbaar? De VBAH ontvangt die graag. Op welke manier wordt vastgesteld dat de faunaschermen niet functioneel zijn? Hoe gebeurt dat als er geen enkele controle is op het aantal dieren dat via de grondhoopjes het plangebied verlaat?

Pag. 10, 2^e alinea

In september/oktober zijn werkzaamheden in het veld uitgevoerd i.v.m. de aangevraagde en verleende vergunning voor eekhoorn en ringslang. De provincie wenste de uitvoering spoedig uit te voeren, nog voor er daadwerkelijk een ontheffing was verleend.

VBAH: Waarom is er niet eerder een ontheffing aangevraagd zodat er meer tijd was om de bevolking te informeren, maar belangrijker om ringslangen en andere dieren meer tijd te geven dan 2 weken om in een emmer te lopen en te worden overgezet?

Pag. 20-21, Ringslang

De landelijke populatietrend van de afgelopen 10 jaar laat een matige afname zien.

Door de werkzaamheden gaat een groot deel van het leefgebied verloren. De spoorberm wordt ongeschikt als overwinteringsplaats, migratieroute en zonlocatie. Andere overwinteringsplaatsen gaan verloren door verwijderen van vegetatie en rooien van bomen.

Er worden nieuwe overwinteringslocaties gerealiseerd nabij het talud van de infrabundel.

De aanwezige ringslangen binnen de schermen zijn reeds afgevangen en overgeplaatst. Buiten de schermen is voldoende geschikt leefgebied aanwezig.

VBAH: De afname van het aantal ringslangen mag dan matig genoemd worden, feit is dat het er steeds minder worden en al minimaal 10 jaar lang. Dit onderstreept nog eens de verantwoordelijkheid die de overheid heeft voor de instandhouding van deze soort. De overheid moet daar naar handelen.

Het is mooi als er een nieuwe overwinteringsplaats wordt gemaakt bij een talud. Maar minstens zo belangrijk is het verbeteren van het gehele overblijvende leefgebied voor de ringslangen. Juist voor deze soort is duidelijk dat alles binnen het plangebied voor de HOV en nieuwe weg verloren gaat. In de voorliggende ontheffing is niet veel te vinden over compenserende maatregelen van het leefgebied. Het wordt afgedaan met dat er nog *'genoeg geschikt leefgebied aanwezig'* is.

De opmerking ***'de aanwezige ringslangen binnen de schermen zijn reeds afgevangen en overgeplaatst'*** slaat volledig de plank mis. Waar is deze constatering op gebaseerd? Wie heeft dat vastgesteld? Zonder een gericht onderzoek te doen is deze uitspraak een luchtballon die direct lek te prikken is. Dit soort informatie heet tegenwoordig, *'nepnieuws'* en *'fake news'*. Laat de overheid zich vooral bij de feiten houden.

Iedere natuurkenner zal het snel duidelijk zijn dat het niet lukt in korte tijd 'alle' herpetofauna snel uit een gebied van circa 6 ha te krijgen omdat:

- De periode van afvangen met emmers is te laat (oktober) en te kort (2 weken).
- Vanaf oktober is de buitentemperatuur in het algemeen te laag om nog veel migratie van herpetofauna te verwachten.

Na de 2 weken met emmers in oktober 2018 is het niet meer mogelijk geworden aantallen van dieren vast te stellen die aan de goede kant van het amfibieënscherm zijn gekomen. Niemand heeft kunnen vaststellen wat eventueel over de grondhoopjes is gegaan.

In onze zienswijze van **28-11-2018** over de ontheffing van 27-9-2018 voor de ringslang en eekhoorn hebben wij **op voorhand het volgende genoteerd:**

'Indien door de provincie betoogd zal gaan worden dat dankzij de actie met de schermen en emmers nu alle herpetofauna, vooral ringslangen en kamsalamanders, uit de bouwlocaties is, is dat een grote misvatting. Dat zou getuigen van zeer slechte kennis van de leefgewoonten van deze koudbloedige dieren. Het kan dan ook niet zo zijn dat met dergelijke argumentatie door de provincie binnenkort begonnen wordt met het kappen van bomen en grondverzet op de locaties zoals omschreven.'

Het is duidelijk, onze vooruitziende gedachte is nu al op papier gezet door de RUD NHN na informatie van de provincie.

(Indien onverhoopt blijkt dat de VBAH het hier mis heeft, dan ontvangen wij graag de vangresultaten van de acties waarbij alle dieren uit het circa 6 ha grote plangebied zijn afgevangen en overgebracht, compleet met data, aantallen en soorten...).

5.3 Monitoring en aanbevelingen

Het gehele HOV project en de aanleg van een nieuwe weg betekenen voor alle diersoorten een enorme ingreep in hun leefgebieden. Het is daarom zeer belangrijk en onontkoombaar dat de veranderingen die zullen optreden op een zo goed mogelijke manier in beeld gebracht gaan worden. Dat is de overheid verplicht aan de natuur, planten en dieren, en aan de burgers die gebruik maken van die natuur. Voor de komende generaties is het van belang inzicht te hebben en te houden wat zich in de natuurgebieden afspeelt, wat gaat er goed en wat gaat er niet goed. Alleen dan kan sprake zijn van het in standhouden van de natuur op een kwalitatief goede manier.

- 1. Voor een goede ontwikkeling en instandhouding van de ringslangenstand in Anna's Hoeve en Monnikenberg is het noodzakelijk te beschikken over actuele informatie over verspreiding en aantallen van de soort. Het opstellen en uitvoeren van een monitoringprogramma is hiervoor noodzakelijk.**
- 2. Het totale plangebied en andere delen van Anna's Hoeve verliezen door de aanleg van de HOV busbaan en de nieuwe weg hun belangrijke functie als leefgebied.**
Ter compensatie moet een plan worden opgesteld om nieuw leefgebied aan te leggen en de kwaliteit van resterende leefgebieden te verbeteren. In het plan wordt ook het beheer geregeld.
- 3. In het op te stellen plan wordt onderscheid gemaakt tussen land habitats (bos en struweel) en de waterrijke habitats (oevers met ruige zones).**
- 4. Voor de inrichting van een goed leefgebied kunnen elementen als grondwallen, stobben, greppels en ruigte worden aangelegd.**
- 5. Alle genoemde maatregelen kunnen niet alleen in Anna's Hoeve maar zo goed mogelijk ook in Monnikenberg gerealiseerd worden. De af te sluiten gebieden rondom het ecoduct kunnen daarvoor in beide gebieden als kerngebied dienen.**
- 6. In het plan worden voorstellen gedaan voor nader onderzoek naar de verspreiding van ringslangen.**
- 7. Jaarlijks wordt een verslag gemaakt van de bevindingen wat beschikbaar is voor betrokkenen. Indien nodig worden aanbevelingen gedaan voor aanpassingen en daarna uitgevoerd.**
- 8. Duidelijk moet zijn bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor alle handelingen.**
- 9. In navolging van bijvoorbeeld Natuurbrug Zwaluwenberg wordt de monitoring zeven jaar lang gedaan, gerekend vanaf de realisering van het project. Na die periode wordt een evaluatieverslag gemaakt.**

NB:

De verbindingzone onder de A27 ten zuiden van de weg over Anna's Hoeve is nu in slechte staat. Er zijn geen aansluitende dekking gevende groene structuren meer aan weerszijden van het viaduct. **Het is noodzakelijk dit op korte termijn te verbeteren en zo de gewenste functie te herstellen.**

Kort samengevat is onze zienswijze:

- In de verschillende hoofdstukken zijn bij sommige paragrafen Aandachtspunten vermeld.
  - Aan het einde van elk hoofdstuk is de laatste paragraaf Monitoring en aanbevelingen.
  - De Aandachtspunten en de Monitoring en aanbevelingen vormen de samenvatting van onze zienswijze op de ontheffing van 24-4-2019 met zaaknummer RUD.260355.
1. Wij verzoeken de Gedeputeerde Staten en de Hoor- en Adviescommissie om alle Aandachtspunten en de Monitoring en aanbevelingen toe te voegen aan de verleende vergunning zodat deze hiermee verbonden wordt en moeten worden uitgevoerd.
  2. Wij verzoeken Gedeputeerde Staten gelden beschikbaar te stellen vanuit het HOV project of anderszins om de door de VBAH voorgestelde plannen uit te voeren. Bij dit soort grote projecten moet het mogelijk zijn ook geld beschikbaar te hebben voor een ruime compensatie en een grote kwaliteitsimpuls. Deze impuls is vooral in Anna's Hoeve hard nodig.
  3. Vanuit het oogpunt om de biodiversiteit in Noord-Holland te versterken, een speerpunt van de provincie, is een kwaliteitsverbetering een goede investering in de betreffende gebieden.